ראשי תיבות | עין משפט נר מצוה | מסורת הש"ס

וְרַחֵץ *בִּקְרוֹנָהּ שֶׁל צִפּוֹרִי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז וּבִקֵּשׁ לַעֲקוֹר תִּשְׁעָה בְּאָב וְלֹא הוֹדוּ לוֹ אָמַר לְפָנָיו רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא רַבִּי לֹא כָּךְ הָיָה מַעֲשֶׂה אֶלָּא תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת הֲוָה וּדְחִינוּהוּ לְאַחַר הַשַּׁבָּת וְאָמַר רַבִּי הוֹאִיל וְנִדְחָה יִדָּחֶה וְלֹא הוֹדוּ חֲכָמִים קָרֵי עֲלֵיהּ °טוֹבִים הַשְּׁנַיִם מִן הָאֶחָד וְרַבִּי הֵיכִי נָטַע נְטִיעָה בְּפוּרִים וְהָתָנֵי רַב יוֹסֵף שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב שִׂמְחָה מְלַמֵּד שֶׁאֲסוּרִים בְּהֶסְפֵּד מִשְׁתֶּה מְלַמֵּד שֶׁאָסוּר בְּתַעֲנִית וְיוֹם טוֹב מְלַמֵּד שֶׁאָסוּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה אֶלָּא רַבִּי בַּר אַרְבֵּיסַר הֲוָה וְכִי נָטַע בַּחֲמֵיסַר נָטַע אִינִי וְהָא רַבִּי בִּטְבֶרְיָא הֲוָה וּטְבֶרְיָא מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הֲוַאי אֶלָּא רַבִּי בַּר חֲמֵיסַר הֲוָה וְכִי נָטַע בְּאַרְבֵּיסַר הֲוָה וּמִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ דִּטְבֶרְיָא מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְהָא חִזְקִיָּה קָרֵי בִּטְבֶרְיָא בְּאַרְבֵּיסַר וּבַחֲמֵיסַר מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הִיא אִי לֹא לְחִזְקִיָּה מְסַפְּקָא לֵיהּ לְרַבִּי פְּשִׁיטָא לֵיהּ וְכִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ מִי שָׁרֵי וְהָכְתִיב בִּמְגִלַּת תַּעֲנִית* אֶת יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר וְאֶת יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹמֵי פוּרַיָּא אִינּוּן דְּלָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן וְאָמַר רָבָא לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לֶאֱסוֹר אֶת שֶׁל זֶה בָּזֶה וְאֶת שֶׁל זֶה בָּזֶה הָנֵי מִילֵּי בְּהֶסְפֵּד וּבְתַעֲנִית אֲבָל מְלָאכָה יוֹם אֶחָד וְתוּ לֹא אִינִי וְהָא רַב חַזְיֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָא שָׁדֵי כִּיתְנָא בְּפוּרַיָּא וְלַטְיֵיהּ וְלֹא צְמַח כִּיתְנֵיהּ הָתָם בַּר יוֹמָא הֲוָה רַבָּה בְּרֵיהּ דְּרָבָא אָמַר אֲפִי' תֵּימָא (א) בְּיוֹמֵיהּ הֶסְפֵּד וְתַעֲנִית קַבִּילוּ עֲלַיְיהוּ מְלָאכָה לֹא קַבִּילוּ עֲלַיְיהוּ דְּמֵעִיקָּרָא כְּתִיב שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב וּלְבַסּוֹף כְּתִיב לַעֲשׂוֹת אוֹתָם יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וְאִילּוּ יוֹם טוֹב לֹא כְּתִיב וְאֶלָּא רַב מ"ט לַטְיֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא *דְּבָרִים הַמּוּתָּרִין וַאֲחֵרִים נָהֲגוּ בָּהֶן אִיסּוּר הֲוָה וּבְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי לֹא נָהוּג וְאִיבָּעֵית אֵימָא לְעוֹלָם נָהוּג וְרַבִּי נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה נָטַע כִּדְתְנַן *עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נַעֲנוּ מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן בְּבִנְיָן וּבִנְטִיעָה בְּאֵירוּסִין וּבְנִישּׂוּאִין וְתָנָא עֲלָהּ בִּנְיָן *בִּנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה נְטִיעָה נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה אֵיזֶהוּ בִּנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה זֶה הַבּוֹנֶה בֵּית חֲתָנוּת לִבְנוֹ אֵיזוֹ הִיא נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה זֶה הַנּוֹטֵעַ *אֲבוּרְנְקִי שֶׁל מְלָכִים גּוּפָא חִזְקִיָּה קָרֵי בִּטְבֶרְיָא בְּאַרְבֵּיסַר וּבַחֲמֵיסַר מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הִיא אִי לֹא וּמִי מְסַפְּקָא לֵיהּ מִלְּתָא דִּטְבֶרְיָא וְהָכְתִיב °וְעָרֵי מִבְצָר הַצִּדִּים צֵר וְחַמַּת רַקַּת וְכִנֶּרֶת וְקַיְימָא לָן *רַקַּת זוֹ טְבֶרְיָא הַיְינוּ טַעְמָא דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ מִשּׁוּם דְּחַד גִּיסָא שׁוּרָא דִּימָּא הֲוָת אִי הָכִי אַמַּאי מְסַפְּקָא לֵיהּ וַדַּאי לָאו חוֹמָה הִיא דְּתַנְיָא *°אֲשֶׁר לוֹ חוֹמָה וְלֹא שׁוּר אִיגָּר סָבִיב פְּרָט לִטְבֶרְיָא שֶׁיָּמָּה חוֹמָתָהּ לְעִנְיַן בָּתֵּי עָרֵי חוֹמָה לֹא מְסַפְּקָא לֵיהּ כִּי קָא מְסַפְּקָא לֵיהּ לְעִנְיַן מִקְרָא מְגִילָּה מַאי פְּרָזִים וּמַאי מוּקָּפִין דִּכְתִיבִי גַּבֵּי מִקְרָא מְגִילָּה מִשּׁוּם דְּהָנֵי מִיגַּלּוּ וְהָנֵי לֹא מִיגַּלּוּ וְהָא נַמִּי מִיגַּלְיָא אוֹ דִּלְמָא מִשּׁוּם דְּהָנֵי מִיגַּנּוּ וְהָנֵי לֹא מִיגַּנּוּ וְהָא נַמִּי מִיגַּנְיָא מִשּׁוּם הָכִי מְסַפְּקָא לֵיהּ רַב אַסִּי קָרֵי מְגִילָּה בְּהוּצַל בְּאַרְבֵּיסַר וּבַחֲמֵיסַר מְסַפְּקָא לֵיהּ אִי מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן הִיא אִי לֹא אִיכָּא דְּאָמַר אָמַר רַב אַסִּי הַאי הוּצַל דְּבֵית בִּנְיָמִין מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ הִיא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן כִּי הֲוֵינָא טַלְיָא אֲמֵינָא מִלְּתָא דְּשָׁאִילְנָא לְסָבַיָּא וְאִשְׁתַּכַּח

*) [ועי' תוס' יבמות מג. ד"ה מליסא]

רש"י

בִּקְרוֹנָה שֶׁל צִפּוֹרִי. בְּיוֹם הַשּׁוּק בְּפַרְהֶסְיָא בִּשְׁעַת הִילּוּךְ קְרוֹנוֹת: וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. מִתְּשׁוּבָה בְּאָב: אָמַר לְפָנָיו. [לְפָנַי] ר' אֶלְעָזָר: לֹא כָּךְ הָיָה. לֹא בִּיקֵּשׁ לַעֲקוֹר לְגַמְרֵי אֶלָּא אוֹתָהּ שָׁנָה בִּלְבַד: טוֹבִים הַשְּׁנַיִם. אִילּוּ לֹא שָׁמַעְתָּ (ג) הָיִיתִי טוֹעֶה בַּדָּבָר עַכְשָׁיו טוֹב לִי שֶׁלִּימַּדְתַּנִי הָאֱמֶת: בַּר אַרְבֵּיסַר הֲוָה. לֹא הָיְתָה (ג) מִן הַמּוּקָּפִין: וּטְבֶרְיָא מוּקֶּפֶת חוֹמָה מִימוֹת יְהוֹשֻׁעַ. לְקַמָּן יָלְפִינַן מִקְּרָא: וְכִי פְּשִׁיטָא לֵיהּ. שֶׁהָיָה מִבְּנֵי חֲמֵיסַר מִי שָׁרֵי בְּאַרְבֵּיסַר בִּמְלָאכָה: לֹא נִצְרְכָא. בִּמְגִלַּת תַּעֲנִית שֶׁהֲרֵי כְּבָר כְּתוּבִין בִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר שֶׁאָסוּר בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית אֶלָּא לֶאֱסוֹר כו': שָׁדֵי כִּיתְנָא. זוֹרֵעַ פִּשְׁתָּן: בַּר יוֹמֵיהּ הֲוָה. שֶׁקְּרָאוּ בּוֹ בְּנֵי עִירוֹ: אֲפִילּוּ תֵּימָא בַּר יוֹמֵיהּ הֲוָה גַּרְסִי' רַבִּי שֶׁנָּטַע נְטִיעָה בַּיּוֹם שֶׁקְּרָאוּ בּוֹ נָטַע וּדְקָא קַשְׁיָא לָךְ יוֹם טוֹב שֶׁאָסוּר בַּעֲשִׂיַּית מְלָאכָה הַהוּא קְרָא דִּכְתִיב שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה וְיוֹם טוֹב כְּתִיב מֵעִיקָּרָא קוֹדֶם קַבָּלָה אֲבָל בִּשְׁעַת קַבָּלָה. לֹא קִיבְּלוּ עֲלֵיהֶן אֶלָּא שִׂמְחָה וּמִשְׁתֶּה לְאוֹסְרָן בְּהֶסְפֵּד וְתַעֲנִית אֲבָל י"ט לֹא קִיבְּלוּ עֲלֵיהֶן: וּבְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי לֹא נָהוּג גַּרְסִינַן. בִּמְקוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי לֹא נָהֲגוּ אִיסּוּר בַּדָּבָר: נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה. דְּכֵיוָן דְּפוּרִים יוֹם שִׂמְחָה הוּא. מוּתָּר לִנְטוֹעַ נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה: כִּדְתְנַן עָבְרוּ אֵלּוּ. י"ג תַּעֲנִיּוֹת שֶׁבֵּ"ד מִתְעַנִּין עַל הַגְּשָׁמִים: וְלֹא נַעֲנוּ. מִן הַשָּׁמַיִם: מְמַעֲטִין. בִּנְטִיעָה וּבְבִנְיָן: וְתָנָא (ד) נְטִיעָה נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה. בִּנְיָן הָאָמוּר כָּאן שֶׁאֲסוּרִין בְּבִנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה שֶׁנּוֹהֲגִין עַצְמָן כִּנְזוּפִין וְכַאֲבֵלִים: וּנְטִיעָה. הָאֲמוּרָה כָּאן נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה כְּגוֹן אֲבוּרְנְקִי אִילָן שֶׁאֵינוֹ נָאֶה כְּגוֹן אִילָן שֶׁכּוֹפְפִין אוֹתוֹ עַל גַּבֵּי כְּלוּנְסוֹת וִיתֵידוֹת וְהַמְּלָכִים אוֹכְלִין תַּחְתָּיו בִּימוֹת הַחַמָּה וּמִתְעַדְּנִין בּוֹ בְּמִינֵי שְׂמָחוֹת וּבִנְיַן בֵּית חֲתָנוּת לִבְנוֹ כְּשֶׁמַּשִּׂיא אִשָּׁה לִבְנוֹ הָרִאשׁוֹן הָיָה בּוֹנֶה לוֹ בַּיִת וְעוֹשֶׂה לוֹ חוּפָּה בְּתוֹכוֹ אַלְמָא אִיכָּא נְטִיעָה שֶׁל שִׂמְחָה: וְעָרֵי מִבְצָר הַצִּדִּים וְגוֹ'. בְּסֵפֶר יְהוֹשֻׁעַ (יט) בְּנַחֲלַת נַפְתָּלִי וְקַיְימָא לָן לְקַמָּן דְּרַקַּת זוֹ טְבֶרְיָא וְקָרֵי לֵיהּ עָרֵי מִבְצָר אַלְמָא מוּקֶּפֶת חוֹמָה הֲוַאי: דְּחַד גִּיסָא שׁוּרָא דִּימָּא הֲוַאי. אֵין לָהּ חוֹמָה מִצַּד אֶחָד אֶלָּא הַיָּם חוֹמָתָהּ וּמְסַפְּקָא לֵיהּ אִי חָשִׁיב הֶיקֵּף אִי לֹא: חוֹמָה וְלֹא שׁוּר אִיגָּר. בְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה כְּתִיב עִיר חוֹמָה וְלֹא עִיר שֶׁאֵין לָהּ חוֹמָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ אֶלָּא מוּקֶּפֶת בָּתִּים סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ וְחוֹמוֹת חִילּוּנוֹת שֶׁל בָּתִּים נַעֲשׂוֹת חוֹמָה לָעִיר וְהַיְינוּ שׁוּר אִיגַּר שֶׁגַּגּוֹתֶיהָ חוֹמוֹתֶיהָ גַּג מְתַרְגְּמִינַן אִיגַּר: סָבִיב. לְגַבֵּי בָּתֵּי הַחֲצֵרִים כְּתִיב אֲשֶׁר אֵין לָהֶם חוֹמָה סָבִיב מִכְּלָל דְּבָתֵּי עָרֵי חוֹמָה מְסוּבֶּבֶת (ה) סָבִיב קָאָמַ': פְּרָט לִטְבֶרְיָא שֶׁיָּמָּה חוֹמָתָהּ. שֶׁהַיָּם שֶׁלָּהּ הִיא חוֹמָתָהּ מִצַּד הָאֶחָד: כִּי מְסַפְּקָא לֵיהּ לְעִנְיַן מִקְרָא מְגִילָּה. דְּלֹא מְפוֹרָשׁ בָּהּ חוֹמָה אֶלָּא לְשׁוֹן פְּרָזִים וְשֶׁאֵינָן פְּרָזִים כְּתִיב בָּהּ וּמְסַפְּקָא לֵיהּ הַאי לְשׁוֹן פְּרָזִים אִי לְשׁוֹן גָּלוּי הוּא אוֹ לְשׁוֹן עִיר הַנּוֹחָה לִיכָּבֵשׁ: כַּד הֲוֵינָא טַלְיָא. כְּשֶׁהָיִיתִי נַעַר: וְאִשְׁתַּכַּח

תוספות

וְרַחֵץ בִּקְרוֹנָה שֶׁל צִפּוֹרִי. לָאו דַּוְקָא בִּקְרוֹנָה אֶלָּא כְּלוֹמַר בְּפַרְהֶסְיָא וְאִם תֹּאמַר מַאי אִירְיָא לִרְחוֹץ אֲפִי' לֶאֱכוֹל נַמִּי מוּתָּר כִּדְתַנְיָא בְּר"ה (דף יח:) אֵין צָרָה וְאֵין שָׁלוֹם רָצוּ מִתְעַנִּין לֹא רָצוּ אֵין מִתְעַנִּין וי"ל דְּכֵיוָן דְּקִבְּלוּהוּ כְּבָר אֲבוֹתֵינוּ עַל עַצְמָם מִסְתָּמָא גַּם הֵם קִבְּלוּהוּ:

וּבִקֵּשׁ לַעֲקוֹר תִּשְׁעָה בְּאָב וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. קָשֶׁה הֵיכִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּהַאי תַּנָּא [דְּרַבִּי] הָיָה רוֹצֶה לַעֲקוֹר ט' בְּאָב לְגַמְרֵי וְהָא אָמְרִינַן (תענית דף ל:) כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּתִשְׁעָה בְּאָב אֵינוֹ רוֹאֶה בְּנֶחָמָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם וְעוֹד דְּהָא אֵין בֵּית דִּין יָכוֹל לְבַטֵּל דִּבְרֵי בֵּית דִּין חֲבֵירוֹ אא"כ גָּדוֹל הֵימֶנּוּ בְּחָכְמָה וּבְמִנְיָן וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלֹא רָצָה לְעוֹקְרוֹ *אֶלָּא מְחוּמְרָא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִשְּׁאָר תַּעֲנִיּוֹת אִי נַמִּי יֵשׁ לוֹמַר דְּרָצָה לְעָקְרוֹ מִתְּשִׁיעִי וְלִקְבְּעוֹ בַּעֲשִׂירִי כִּדְאָמַר ר' יוֹחָנָן (שם כט:) *אִילּוּ הֲוַאי הָתָם קְבַעְתִּיהָ בַּעֲשִׂירִי:

שֶׁאֲסוּרִים בְּהֶסְפֵּד. הֵבִיא רַשְׁ"י וְכִי מִי נָתַן כֹּחַ לִימֵי מְגִלַּת אֶסְתֵּר לִדְחוֹת אֲבֵילוּת *אִי אִיתָא דְּהֶסְפֵּד נֶאֱסַר מִשּׁוּם דִּכְתִיב יְמֵי מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה וְהָא חָזִינַן דְּכוּלֵּי עָלְמָא נָהֲגוּ בּוֹ הֶיתֵּר אֶלָּא וַדַּאי לֹא הֲוֵי אֶלָּא לְעִנְיָן שֶׁאֵין נוֹפְלִין עַל פְּנֵיהֶם דְּלֹא הֲוֵי יוֹם צָרָה אֶלָּא יוֹם שִׂמְחָה:

וְהָא רַבִּי בִּטְבֶרְיָא הֲוָה. נִרְאֶה שֶׁהָיָה (ו) בִּימֵי אַנְטוֹנִינוּס כְּשֶׁהָיוּ יַחַד כִּדְאָמַר בְּמַסֶּ' ע"ז (דף י.) שֶׁרָצָה לְשַׁחְרֵר בְּנֵי טְבֶרְיָא מִמַּס לְפִי שֶׁהָיוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דְּקָאָמַר לֵיעֲבֵיד טְבֶרְיָא קָלָנְיָא:

דְּבָרִים הַמּוּתָּרִים וַאֲחֵרִים נָהֲגוּ בָּהֶן אִיסּוּר. קָשֶׁה דְּהָא רַבִּי הִתִּיר בֵּית שְׁאָן ע"י ר' מֵאִיר שֶׁאָכַל שָׁם עָלֶה שֶׁל יָרָק בְּחוּלִּין (דף ו:) וי"ל דְּהָתָם לֹא נָהֲגוּ אִיסּוּר אֶלָּא בְּטָעוּת וְהָכָא מַיְירֵי בְּדָבָר שֶׁנָּהֲגוּ בּוֹ אִיסּוּרָא בְּמִתְכַּוֵּין*:

מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן. פי' שֶׁל שִׂמְחָה דּוּמְיָא דְּבִנְיָן וּנְטִיעָה דִּבְסָמוּךְ (ז) אֲבָל שְׁאָר בִּנְיָנִים שָׁרוּ וְאֵין לְךָ מַשָּׂא וּמַתָּן גָּדוֹל מִזֶּה*):

מְמַעֲטִין רוֹצֶה לוֹמַר שֶׁלֹּא יִהְיוּ שָׂשִׂים כְּלָל *וַחֲמִירֵי מִתִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁמַּתְּרִין בּוֹ אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ מְמַעֲטִין אֲבָל שָׂשִׂים קְצָת דְּאִם כֵּן הָיָה לוֹ לְפָרֵשׁ הַשִּׁיעוּר מַה הוּא קוֹרֵא מְמַעֵט שֶׁטּוֹבָה:

רבינו חננאל

הגהות הב"ח

הייתי: (ג) ד"ה בר ארביסר הוה לא היתה עיר מן: (ד) ד"ה ותנא עלה בנין בנין של שמחה נטיעה וכו' והד"א עם ד"ה ונטיעה כו' של שמחה הס"ד: (ה) ד"ה סביב וכו' מסובבת חומה סביב: (ו) תוס' ד"ה וכו' שהיה בטבריא בימי: (ז) ד"ה ממעטין וכו' ונטיעה דבסמוך דבשל שמחה דוקא אסור אבל שאר בנינים:

*) נראה דל"ל דהנה בתעניות הראשונות וכו'. **) דברי רבינו אלו צריכין באור לכאורה דהיאך אפשר דבתעניות נצור שאסור במלאכה יהי' מותר בנין של שמחה ול"ע ועי' בחדושי הרמב"ן.

ואשתכח כוותי גרסי': רקתא דנהרא. שפת הנהר גבוה מן הנהר אף ציפורי יושבת בראש ההר: כי שכיב איניש הכא. כשמת אדם גדול בבבל: ספדי ליה התם. בטבריא: ששך. בבל בחילוף א"ת ב"ש: ושם לו ברקת. יאה לו שם בטבריא: וכי מסקי ארון. של מת מבבל לקוברו בטבריא: אמרו הכי. הספדנין קורין בשווקים בלשון הזה שאלו לקראת המת: אוהבי שרידים. אוהבי ישראל: יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עמק. מתי בבל העמוקה: ר' זירא עלה מבבל לארץ ישראל ומת שם בטבריא: [ארץ צבי. ארץ] ישראל: גידלה שעשועיה . של שנער : בטיבורה. בחמלעיתה: לא הוריש את יושבי קטרון. שבאה לחלקו ועבר על מה שאמר הקב"ה לא תחיה כל נשמה (דברים כ) והניחן לגור שם ביניהם ולהעלות להם מס: על מדותיו. על מזלו שנמדד לו מן השמים מדה שאינו חפץ בה: כולן צריכין לך. כל אחיך יהו צריכין לך: על ידי חלזון. חלזון עולה מן הים להרים וצובעין בדמו תכלת ונמכר בדמים יקרים: עמים הר יקראו. מכל השבטים יתקבצו להריך לקנות שפוני טמוני חול: שפוני זה חלזון. שהוא דבר חשוב ספון חשוב בלשון ברייתא: טרית. דג שקורין טוניי"א: זכוכית לבנה . היוצא מן החול כדאמר ביציאות השבת (שבת טו:) וחול של זבולון חשוב משאר חולות וראוי לזכוכית לבנה: מי מודיעני. על זאת לתת לי דמים: כל המוצא חלזון ונוטלו בלא דמים אינו מצליח: שם יזבחו זבחי צדק. כאשר אסור גזל בעולה כך לא יגזלו ממך כלום שאם יטול שוה פרוטה בלא דמים תתקלקל הצביעה והחול ולא יועיל כלום: זבת חלב ודבש. העזים אוכלין תאנים והדבש נוטף מהן והחלב זב מן העזים ונעשים כמין נחל: ששה עשר מיל . ד' פרסאות: לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארץ ישראל. בכל מקום שהוא שם ואם באת לצרפו יחד הוי כמבי כובי עד אקרא דתולבקני שם מקום: אקרא. מקום מעבר הנהר ובלע"ז פורט"ו : עדיפי ליה . חביבי ליה : יתד תקועה. לרעה: אחידת מגדל שיר. כבושת מגדל שיר: והסירותי דמיו מפיו וגו'. גבי צור כתיב שהוא ראש לאדום: גליא (ג) במיא. ראשי ע"ז הם לאדום: כיבוסי. היא ירושלים: והיה אדום לאלופי יהודה. ועקרון תהיה בית תלמוד בירושלים: לשם. עיר שכיבשו בני דן: זו פמיים. שמשם ירדן יוצא כדאמר מר ירדן יוצא ממערת פמיים (בכורות דף נה.): מטרופולין. לשון יון אימא של מלכות מטר"א אם פולין לשון שררה כדאמר מר עד שבאו דיופלי מהעיר שני שרים (תענית דף יח:): דמרבי. שמגדלין שם בני מלכים: אמלאה החרבה. רישא דקרא יען אמרה צור על ירושלים אמלאה החרבה עכשיו אתמלא מחורבתה: (ד) רשע. זה עשו: בארץ נכוחות יעול. את ירושלים יחריב: אמר יצחק להקב"ה יוחן רשע זה עשו אמר לו הקדוש ברוך הוא רשע הוא: אמר. יצחק בל למד צדק כלומר אין אדם יכול ללמד עליו צדק: אמר לו. הקב"ה: בארץ נכוחות יעול. כלומר עתיד להחריב את ארץ ישראל: אמר יצחק. אם כן בל יראה גאות ה': זממו אל תפק. אל תוציאנו מנחיריו זמם כמין טבעת ברזל שנותנין בחוטמה של אנקה ונמשכת בו ומתוך חוזקה אינה משתמרת כי אם בו : גרמניא.

ואשתכח כוותי חמת זו טבריא ולמה נקרא שמה חמת על שום חמי טבריא רקת זו ציפורי ולמה נקרא שמה רקת משום דמידליא כרקתא דנהרא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה כנרת דמתיקי פירא כקלא דכינרי אמר רבא מי איכא למאן דאמר רקת לאו טבריא היא והא כי שכיב איניש הכא התם ספדי ליה הכי גדול הוא בששך ושם לו ברקת וכי מסקי ארונא להתם ספדי ליה הכי אוהבי *שרידים יושבי רקת צאו וקבלו הרוגי עומק *כי נח נפשיה דרבי זירא פתח עליה ההוא ספדנא ארץ שנער הרה וילדה ארץ צבי גידלה שעשועיה אוי נא לה אמרה רקת כי אבדה כלי חמדתה אלא אמר (*רבה) חמת זו חמי גרר רקת זו טבריא כינרת זו גינוסר ולמה נקרא שמה רקת *שאפילו ריקנין שבה מלאין מצות כרמון רבי ירמיה אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שיושבת בטבורה של ארץ ישראל (*רבא) אמר רקת שמה ולמה נקרא שמה טבריא שטובה ראייתה אמר זעירא קטרון זו ציפורי ולמה נקרא שמה ציפורי שיושבת בראש ההר כצפור וקטרון ציפורי היא והא קטרון בחלקו של זבולון הואי דכתיב °זבולון לא הוריש את יושבי קטרון ואת יושבי נהלול וזבולון מתרעם על מדותיו הוה שנאמר °זבולון עם חרף נפשו למות מה טעם משום דנפתלי על מרומי שדה אמר זבולון לפני הקב"ה רבונו של עולם לאחיי נתת להם שדות וכרמים ולי נתת הרים וגבעות לאחיי נתת להם ארצות ולי נתת ימים ונהרות אמר לו כולן צריכין לך ע"י חלזון שנאמר [°עמים הר יקראו] ושפוני טמוני חול תני רב יוסף שפוני זה חלזון טמוני זו טרית חול זו זכוכית לבנה אמר לפניו רבונו של עולם מי מודיעני (א) אמר לו °שם יזבחו זבחי צדק סימן זה יהא לך כל הנוטל ממך בלא דמים אינו מועיל בפרקמטיא שלו כלום ואי סלקא דעתך קטרון זו ציפורי אמאי מתרעם על מדותיו והא הויא ציפורי מילתא דעדיפא טובא וכי תימא דלית בה זבת חלב ודבש והאמר ריש לקיש לדידי *חזי לי זבת חלב ודבש דציפורי והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל וכ"ת דלא נפישא דידיה כדאחוה *והאמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דכל ארעא דישראל והויא כמבי כובי עד אקרא דתולבקני עשרין ותרתין פרסי אורכא ופותיא שיתא פרסי אפ"ה שדות וכרמים עדיפא ליה דיקא נמי דכתיב °ונפתלי על מרומי שדה ש"מ אמר רבי אבהו °ועקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא יושבת בין החולות והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יוונים וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום היו קורין אותה אחידת מגדל *שיר אמר רבי יוסי בר חנינא מאי דכתיב °והסירותי דמיו מפיו ושקוציו מבין שניו ונשאר גם הוא לאלהינו והסירותי דמיו מפיו זה בית (ב) במיא שלהן ושקוציו מבין שניו זה בית גליא שלהן ונשאר גם הוא לאלהינו אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבאדום °והיה כאלוף ביהודה ועקרון כיבוסי אלו *תראטריות וקרקסיות שבאדום שעתידין שרי יהודה ללמד בהן תורה ברבים *אמר רבי יצחק לשם זו פמיים עקרון תעקר זו קסרי בת אדום שהיא היתה מטרופולין של מלכים איכא דאמרי דמרבי בה מלכי ואיכא דאמרי דמוקמי מינה מלכי קסרי וירושלים אם יאמר לך אדם חרבו שתיהן אל תאמן ישבו שתיהן אל תאמן חרבה קסרי וישבה ירושלים חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמן שנאמר °אמלאה החרבה *אם מליאה זו חרבה זו אם מליאה זו חרבה זו רב נחמן בר יצחק אמר מהכא °ולאום מלאום יאמץ ואמר רבי יצחק מאי דכתיב °יוחן רשע בל למד צדק אמר יצחק לפני הקב"ה רבש"ע יוחן עשו אמר לו רשע הוא אמר לו בל למד צדק אמר לו °בארץ נכוחות יעול אמר לו אם כן בל יראה גאות ה' ואמר רבי יצחק מאי דכתיב °אל תתן ה' מאויי רשע זממו אל תפק ירומו סלה אמר יעקב לפני הקב"ה רבונו של עולם אל תתן לעשו הרשע תאות לבו זממו אל תפק זו גרממיא

שטובה ראייתה . שהיו שם גנות ופרדסים: דכל הנוטל (פרוטה) ממך בלא דמים אין מועיל. דכתיב שם יזבחו זבחי צדק וגזל לא מהני בזבח: טראטריות (ה) וקרקסיאות. י"מ בתי עבודת כוכבים ומכנה אותן טרטאי' לשון חרפה וקרקסיאות רוצה לומר בית הכסא בלשון ערב וקשה לומר שאותן מקומות מטונפות יכול ללמוד שם תורה אלא ודאי לשממה יהא במהרה בימינו ורוצה לומר בתים שמתאספים שם לוועד של עובדי עבודת כוכבים:

רבינו חננאל

ב"ד ובמ"ו משום דמספקא ליה ומקשינן והא טבריא ודאי מערי מבצר הוא דכתיב וערי מבצר הצדים צר וחמת רקת וכנרת וקי"ל דרקת זו טבריא אלא משום שימה חומתה כו' . טליא פי' נערים . דמליא כרקתא דנהרא פי' גבוהה כשפת הנהר:

[עיין פרש"י ובערוך ערך שרד פי' אוהבי תלמידי חכמים יושבי בבית המדרש של טבריא ופי' הערוך מבואר על פי מה דאמר הש"ס בחולין קלג. אין שריד אלא ת"ח שנאמר ובשרידים אשר ה' קורא]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי מודיעני על זאת אמר לו וכו' שכל הנוטל: (ב) שם דמיו מפיו זה בית כריא שלהן: (ג) רש"י ד"ה גלייא וכו' ראשי: (ד) ד"ה אמלאה וכו' מחורבתה הס"ד ואח"כ מ"ה יוחן רשע: (ה) תד"ה טרטאטריאות י"מ בתי כצ"ל ותי' וקרקסיאות נמחק וכו' מקומות מטונפות יטלום ללמוד וכו' וטרטאטריות וקרקסיאות דהכא רוצה לומר בתים כו"ב עיין בשבת דף קנ. ופ"ק דע"ז דף יח ע"ב:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה זממו כו'. שנותנים בחוטמה של אנקה. שבת דף נא ע"ב:

[נ"ל צור כך הגי' בע"י ובערוך ערך אחד גרים שד פי' מגדל שסורים בו לפנים שדים פ"א מגדל שהוא מוחזק בשד]

ראשי תיבות: אפ"ה אפילו הכי | גרסי' גרסינן | כ"ת כי תימא | ע"ז עבודה זרה | ע"י על ידי | קב"ה קדוש ברוך הוא | רבש"ע רבונו של עולם | ש"מ שמע מינה

מסורת הש"ס: תורה אור | מו"ק כה: | [נ"ל רבא] | [ברכות נז. ערכין יט. חגיגה כ. סנהדרין לז.] | [נ"ל רבה] | כתובות קיא: | [כתובות קיא: ע"ש] | [בערוך ערך תאטר האריך בפירושו דהנהו שתי תיבות] | [בכורות נה.] | פסחים מב:

תורה אור: שופטים א | שם ה | דברים לג | שם | שופטים ה | צפניה ב | זכריה ט | שם | יחזקאל כו | בראשית כה | ישעיה כו | שם | תהלים קמ

גרממיא של אדום שאלמלי הן יוצאין מחריבין כל העולם כולו ואמר רבי חמא בר חנינא תלת מאה קטירי תגא איכא בגרממיא של אדום ותלת מאה ושיתין וחמשה מרזבני איכא ברומי ובכל יומא נפקי הני לאפי הני ומקטיל חד מינייהו ומיטרדי לאוקמי מלכא ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן לא יגעתי ומצאתי אל תאמן יגעתי ומצאתי תאמן הני מילי בדברי תורה אבל במשא ומתן סייעתא הוא מן שמיא ולדברי תורה לא אמרן אלא לחדודי אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא ואמר רבי יצחק *אם ראית רשע שהשעה משחקת לו אל תתגרה בו שנא' °אל תתחר במרעים (תהלים לז) ולא עוד אלא שדרכיו מצליחין שנא' °יחילו (שם י) דרכיו בכל עת ולא עוד אלא שזוכה בדין שנאמר מרום משפטיך מנגדו ולא עוד אלא שרואה בשונאיו שנאמר כל צורריו יפיח בהם איני והאמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנא' °עוזבי תורה יהללו רשע ושומרי תורה יתגרו בם (משלי כח) ותניא ר' דוסתאי בר מתון אמר מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה (א) ואם לחשך אדם לומר אל תתחר במרעים ואל תקנא בעושי עולה מי שלבו נוקפו אומר כן אלא אל תתחר במרעים להיות כמרעים ואל תקנא בעושי עולה להיות כעושי עולה ואומר °אל יקנא לבך בחטאים (שם כג) וגו' לא קשיא הא במילי דידיה הא במילי דשמיא ואיבעית אימא הא והא במילי דידיה ולא קשיא הא בצדיק גמור הא בצדיק שאינו גמור דאמר רב הונא *מאי דכתיב °למה תביט בוגדים תחריש בבלע (חבקוק א) רשע צדיק ממנו צדיק ממנו בולע צדיק גמור אינו בולע ואי בעית אימא שעה משחקת לו שאני: אמר עולא איטליא של יון זה כרך גדול של רומי והויא תלת מאה פרסה על תלת מאה פרסה ויש בה שס"ה שווקים כמנין ימות החמה וקטן שבכולם של מוכרי עופות והויא ששה עשר מיל על ששה עשר מיל ומלך סועד בכל יום באחד מהן והדר בה אע"פ שאינו נולד בה נוטל פרס מבית המלך והנולד בה אע"פ שאינו דר בה נוטל פרס מבית המלך ושלשת אלפים בי בני יש בו *)וחמש מאות חלונות מעלין עשן חוץ לחומה צדו אחד ים וצדו אחד הרים וגבעות צדו אחד מחיצה של ברזל וצדו אחד חולסית ומצולה:

מתני' *קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר שני *אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא קריאת המגילה ומתנות לאביונים:

גמ' הא לענין סדר פרשיות זה וזה שוין מני מתני' לא תנא קמא ולא ר' אליעזר ברבי יוסי ולא רשב"ג דתניא *קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה קורין אותה באדר השני *שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון חוץ ממקרא מגילה ר"א ברבי יוסי אומר אין קורין אותה באדר השני שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון רשב"ג אומר משום רבי יוסי אף קורין אותה באדר השני שכל מצות שנוהגות בשני אין נוהגות בראשון ושוין בהספד ובתענית שאסורין בזה ובזה ר"ש בן גמליאל היינו תנא קמא אמר רב פפא סדר פרשיות איכא בינייהו דתנא קמא סבר לכתחילה בשני ואי עבוד בראשון עבוד בר ממקרא מגילה דאף על גב דקרו בראשון קרו בשני ורבי אליעזר ברבי יוסי סבר אפילו מקרא מגילה לכתחילה בראשון ורבן שמעון בן גמליאל סבר אפילו סדר פרשיות אי קרו בראשון קרו בשני מני אי תנא קמא קשיא מתנות אי רבי אליעזר ברבי יוסי קשיא נמי מקרא מגילה אי רשב"ג קשיא סדר פרשיות לעולם ת"ק ותנא מקרא מגילה והוא הדין מתנות לאביונים *דהא בהא תליא ואב"א לעולם רשב"ג היא ומתני' חסורי מיחסרא והכי קתני אין בין ארבעה עשר שבאדר הראשון לי"ד שבאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין ואילו סדר פרשיות לא מיירי אמר רבי חייא בר אבין אמר רבי יוחנן הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל שאמר משום רבי יוסי אמר רבי יוחנן ושניהם מקרא אחד דרשו בכל שנה ושנה רבי אליעזר ברבי יוסי סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לשבט אף כאן אדר הסמוך לשבט ורשב"ג סבר בכל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן אף כאן אדר הסמוך לניסן בשלמא רבי אליעזר ברבי יוסי מסתבר טעמא *דאין מעבירין על המצות אלא רשב"ג מ"ט אמר רבי טבי טעמא דרבי שמעון בן גמליאל מסמך גאולה לגאולה עדיף רבי אלעזר אמר טעמא דר' שמעון ב"ג מהכא דכתיב לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית ואיצטריך למיכתב השנית

*) [ועי' תוס' מנחות סד: ד"ה אב"א ותוס' יומא לג. ד"ה אין ותוס' זבחים נא. ד"ה אשר]

רש"י

גרממיא. שם מלכות והיא מאדום: **מרזבני.** דוכסים: **יגעתי.** בתורה: **לאוקמי גירסא.** שלא תשתכח ממנו: **סייעתא דשמיא.** ויש יגע ואינו מוצא: **יחילו.** יצליחו ודומה לו על כן לא יחיל טובו (איוב כ): **מרום משפטיך מנגדו.** מסולקין הם ממנו: **יפיח בהם.** בנפיחה בעלמא הן נופלים: **מי שלבו נוקפו.** הירא מן העבירות שבידו אומר כן: **אל תתחר.** אינו לשון גירוי אלא שלא תאחז במעשיו כמו ואיך תתחרה את הסוסים (ירמיה יב) כלומר שאינו רץ כמותו: **ואומר אל יקנא לבך בחטאים כי אם ביראת ה' כל היום.** על כרחך אין קנאה זו לשון גירוי מלחמה אלא אחיזת מעשיו מדכתיב בסיפא כי אם ביראת ה' כל היום: **איטליא של יון.** כרך גדול שגדל בשביל עון מנשה שבשעה שהכניס צלם בהיכל ירד גבריאל ונעץ קנה בים *וגדל עליו חלקה גדולה ובנה לשם איטליא של יון מאיי אליסה (יחזקאל כז) מתרגמינן מנגוות איטליא: **שווקים.** חוצות: **פרס.** מזון: **חלונות שמעלים מהן עשן חוץ לחומה.** שהן גבוהים מן החומה ואין מעשנין את החומה והוו חשיבות: **חולסית.** מקום אבנים דקות: **מתני' אלא מקרא מגילה.** כלומר שאם עשאו בראשון לא יצא: **גמ' סדר פרשיות.** פרשת שקלים וזכור ופרה והחודש דתנן במתניתין דבני העיר *דנוהגין באדר: **זה וזה שוין.** שאם קראם בראשון אין צריך לחזור ולקרות בשני: **שאסורין בזה ובזה.** ביום ארבעה עשר וחמשה עשר שבשניהן: **ואמר רב פפא גרסינן: ורבן שמעון בן גמליאל פו'.** דהא כל מצות קאמר: **מתניתין הכי קתני.** ולא איירי בסדר פרשיות כלל: **אין מעבירין פו'.** משבאה לידי אקדים לעשות דהכי תניא במכילתא ושמרתם את המצות אם באת מצוה לידך אל תחמיצנה: **גאולה לגאולה.** פורים לפסח: **השנית.** בחודש השני: לבסוף

תוספות

הא לענין סדר פרשיות זה וזה שוין. שאם קראו הארבע פרשיות באדר הראשון שעדיין לא היו יודעין שצריכין לעבר ובתר הכי עברו השנה אין צריך לקרותם באדר השני: **ורבי אליעזר ברבי יוסי סבר אף מקרא מגילה** [לכתחלה בראשון. ונראה] דדייק מדקתני מגילה יתירא שכל מצות שנוהגות בשני נוהגות בראשון [דמשמע] לכתחלה ויש שנוהגין לעשות ימי משתה ושמחה בארבעה עשר וחמשה עשר של אדר הראשון וראיה דמתניתין נמי משמע כן מדקאמר אלא מקרא מגילה (ב) בלבד ומתנות עניים מכלל דלענין משתה ושמחה זה וזה שוין ולא נהירא דהא אמרינן בגמרא הא לענין הספד ותענית זה וזה שוין מכלל דשמחה ומשתה ליכא דע"כ לא תליא הא בהא דאי תליא הא בהא לאשמעינן דמשתה ושמחה נהגו בהו ומגילה נאסר בהספד דהא הימים האמורים במגילת תענית האסורים בהספד אין בהן משתה ושמחה וכן הלכה שאין צריך להחמיר לעשות משתה ושמחה באדר הראשון:

מסתבר טעמיה דאין מעבירין על המצות. מכאן קשה להא דאמרינן בפרק איזהו מקומן (זבחים דף נח. וסם) בגמרא דקאמר שירי הדם היה שופך על יסוד מערבי של המזבח ודייק טעמא דאמר קרא אל יסוד מזבח העולה וקשה התם למה לי קרא תיפוק ליה דאין מעבירין על המצות וכשהוא יוצא מפתח ההיכל שהוא מערב ביסוד מערבי הוא דפגע ברישא ויש מפרשים דלא שייך למימר אין מעבירין על המצות אלא היכא שיש לפניו שתי מצות שיש לו לעשות קודם אותה דפגע ברישא וזה אינו דהכא ליכא אלא מצוה אחת ואפילו הכי מפרש הטעם משום דאין מעבירין ורבינו יהודה תירץ דאי לאו קרא הוה אמינא דאין מעבירין לכתחילה הא דיעבד שרי משום הכי איצטריך דאסור בדיעבד אי נמי נראה התם דמטעם דאין מעבירין לא חזינן אלא דכל מערבי של מזבח כשר אבל יסוד לא חזינן דצריך משום הכי איצטריך קרא לאשמועינן יסוד*) נאמרה

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"א מהל' מגילה הל' יב סמג עשין מד"ס ד טור א"ח סימן תרפח:

מד ב ג מיי' פ"ב מהל' מגילה הל' יג סמג שם טור שו"ע א"ח סי' תרצז:

רבינו חננאל

מתני' קרא את המגילה באדר הראשון ונתעברה השנה כו' הא לענין פרשיות זה וזה שוין פי' פרשיות כדתנן בר"ח אדר קורין בפרשת שקלים. בשניה זכור. בשלישית פרה אדומה. ברביעית החדש הזה. בחמישי חוזרין לכסדרן ואוקימנא דבסדר פרשיות זה וזה שוין. אם קראו אותם באדר הראשון יצאו ואין צריכין לחזור ולקרות אותם באדר השני. מני מתניתין לא ת"ק ולא ר' אליעזר בר' יוסי ולא רשב"ג דתניא קראו את המגילה באדר הראשון ונתעברה כו'. ואמר רב פפא סדר פרשיות איכא בינייהו תנא קמא סבר פרשיות לכתחלה בשני ואי עביד בראשון תוב לא עבדי בשני לבר ממקרא מגילה דאע"ג [דקרו] בראשון קרו נמי בשני. ר' אליעזר בר' יוסי סבר אפי' מקרא מגילה לכתחלה בראשון ור"ש ב"ג סבר סדר פרשיות לכתחלה נמי בשני. ואע"ג דקרו בראשון קרו נמי בשני. מני מתני' אי ת"ק הא קתני חוץ ממקרא מגילה בלבד ומשנתנו שנינו אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים. הלכך קשיא ומתנות לאביונים אי ר' אליעזר בר' יוסי קשיא נמי מקרא מגילה. דהא בהדיא תני דלא מקרא מגילה ולא מתנות לאביונים אין נוהגין בשני ומתני' קתני זה וזה נוהגים בשני. אי רשב"ג קשיא סדר פרשיות דדייקינן ממתני' הא לענין פרשיות אדר הראשון והשני שוין ורשב"ג סבר אין נוהגין אלא בשני ופרקינן לעולם מתניתין ת"ק היא ותנא בברייתא מקרא מגילה והוא הדין למתנות לאביונים דמתנות אביונים בקריאת המגילה הם תלויים. עת שקורין המגילה נותנין לעניים המתנות מפני שעיני העניים נשואות למקרא מגילה איבעית אימא לעולם מתני' רשב"ג והכי קתני אין בין י"ד דאדר הראשון ויום י"ד דאדר השני אלא מקרא מגילה ומתנות לאביונים: הא לענין הספד ותענית יום י"ד של אדר הראשון ויום י"ד דאדר השני זה וזה שוין. ואילו בסדר פרשיות תנא דידן לא קתני מידי ואסיקנא משום דרבי יוחנן הלכה כרשב"ג דאמר כל מצות הנוהגות בשני אין נוהגות בראשון ובין סדר הפרשיות ובין מקרא מגילה אין נוהגין אלא באדר השני בלבד. וא"ר יוחנן דייק רשב"ג מדכתיב כל שנה ושנה מה כל שנה ושנה אדר הסמוך לניסן כן אפילו במעוברת אדר הסמוך לניסן ואקשינן והא אין מעבירין על המצות ופרקינן מסמך גאולה אסתר לגאולת מצרים עדיפא ר' אלעזר (בר יוסי) אומר טעמא דרשב"ג לקיים את אגרת הפורים הזאת השנית

ראשי תיבות

אב"א — איבעית אימא
ב"ג — בן גמליאל
מ"ט — מאי טעמא
מתני' — מתניתין
ע"כ — על כרחך
ר"א — רבי אליעזר
ר"ש — רבי שמעון
רשב"ג — רבן שמעון בן גמליאל
שנא' — שנאמר
ת"ק — תנא קמא

מסורת הש"ס

[ס"א ועלה עליו שרטון גדול] ברכות ז: ע"ש
[דף כט.] ברכות ז: ע"ש מסכת ד"א רבה פ"ב ע"ש
ברכות ז: ע"ש ב"מ עא.
*) [נ"א וכל אחד ואחד חמש מאות חלונות וכו'] שקלים ב:
[תוספ' פ"א]
[ר"ה יט:]
[שבת קלה: וש"נ]
[יומא לג. וש"נ]

הגהות הב"ח

(א) גמ' מותר להתגרות ברשעים בעולם הזה שנאמר עוזבי תורה יהללו רשע וגו' ואם לחשך אדם לומר והכתיב אל תתחר וגו' בעושי עולה אמור לו מי שלבו: (ב) תוס' ד"ה ור' אליעזר וכו' אלא מקרא מגילה ומתנות עניים כצ"ל ותיבת בלבד נמחק:

השנית ואיצטריך למיכתב בכל שנה ושנה דאי מבכל שנה ושנה הוה אמינא כי קושין קא משמע לן השנית ואי אשמועינן השנית הוה אמינא בתחילה בראשון ובשני קמ"ל בכל שנה ושנה ורבי אליעזר בר' יוסי האי השנית מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרב שמואל בר יהודה דאמר רב שמואל בר יהודה בתחילה קבעוה בשושן ולבסוף בכל העולם כולו אמר רב שמואל בר יהודה שלחה להם אסתר לחכמים קבעוני לדורות שלחו לה קנאה את מעוררת עלינו לבין האומות שלחה להם כבר כתובה אני על דברי הימים למלכי מדי ופרס *רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו בכוליה סדר מועד כל כי האי זוגא חלופי רבי יוחנן ומעייל רבי יונתן שלחה להם אסתר לחכמים כתבוני לדורות שלחו לה °הלא כתבתי לך שלישים שלישים ולא רבעים עד שמצאו לו מקרא כתוב בתורה °כתב זאת זכרון בספר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה כתנאי כתב זאת מה שכתוב כאן זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים דברי רבי יהושע ר' אלעזר המודעי אומר כתב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה זכרון מה שכתוב בנביאים בספר מה שכתוב במגילה אמר רב יהודה אמר שמואל אסתר אינה מטמאה את הידים למימרא דסבר שמואל אסתר לאו ברוח הקודש נאמרה והאמר שמואל אסתר ברוח הקודש נאמרה נאמרה לקרות *ולא נאמרה ליכתוב מיתיבי *רבי מאיר אומר קהלת אינו מטמא את הידים ומחלוקת בשיר השירים ר' יוסי אומר שיר השירים מטמא את הידים ומחלוקת בקהלת ר' שמעון אומר קהלת מקולי ב"ש ומחומרי ב"ה אבל רות ושיר השירים ואסתר מטמאין את הידים הוא דאמר כר' יהושע תניא ר' שמעון בן מנסיא אומר קהלת אינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא אמרו לו וכי זו בלבד אמר והלא כבר נאמר °וידבר שלשת אלפים משל ואומר °אל תוסף על דבריו מאי ואומר וכי תימא מימר טובא אמר דאי בעי איכתיב ודאי בעי לא איכתיב תא שמע אל תוסף על דבריו תניא ר' אליעזר אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ויאמר המן בלבו ר' עקיבא אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ותהי אסתר נשאת חן בעיני כל רואיה ר"מ אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ויודע הדבר למרדכי רבי יוסי בן דורמסקית אומר אסתר ברוח הקודש נאמרה שנאמר °ובבזה לא שלחו את ידם אמר שמואל אי הואי התם הוה אמינא מלתא דעדיפא מכולהו שנאמר קימו וקבלו *קימו למעלה מה שקיבלו למטה אמר רבא *לכולהו אית להו פירכא לבר מדשמואל דלית ליה פירכא דרבי אליעזר סברא הוא דלא הוה איניש דחשיב למלכא כוותיה והאי כי קא מפיש טובא ואמר אדעתיה דנפשיה קאמר דר"ע דלמא *כר' אלעזר דאמר מלמד שכל אחד ואחד נדמתה לו כאומתו והא דרבי מאיר דלמא כרבי חייא בר אבא דאמר *בגתן ותרש שני טרשיים היו והא דרבי יוסי בן דורמסקית דלמא פריסתקי שדור דשמואל ודאי לית ליה פירכא אמר (א) רבינא *היינו דאמרי אינשי טבא חדא פלפלתא חריפתא ממלי צני קרי רבי יוסף אמר מהכא °וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים רב נחמן בר יצחק אומר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם: ומתנות לאביונים: תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו ג שתי מנות לאיש אחד ומתנות לאביונים ד שתי מתנות לשני בני אדם רבי יהודה נשיאה שדר ליה לרבי אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא שלח ליה

קיימת

תורה אור: משלי כב | שמות יז | מלכים א ד | משלי ל | אסתר ו | שם ב | שם | שם ט

לבסוף קבעוה כו'. וזהו השנית: שלחה להם. בשנה שנייה לקובעה עליהם חובה: קבעוני. ליום טוב ולקרייה להיות לי לשם: קנאה את מעוררת עלינו. שיאמרו האומות שאנו שמחים להזכיר מפלתן: כבר אני כתובה. ושם יהו רואין מה שאירע להם על ידי ישראל: רב ורב חנינא ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו. הא דאמרינן לקמן: בכוליה סדר מועד. שהוזכרה שם זוג זה של ארבע חכמים הללו חלופי רבי יוחנן ומכניסין רבי יונתן: שלישים. בשלשה מקומות יש לנו להזכיר מלחמת עמלק בספר ואלה שמות (יז) ובמשנה תורה (כה) ובספר שמואל (א טו) וזהו שאמר שלמה בדבר שבשלשתו אי אתה רשאי לרבעו: זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה. דכל מה שכתוב בתורה קורא כתב אחד: אינה מטמאה את הידים. כשאר ספרים דאמר באילו הבבת (דף יד.) שגזרו עליהן לטמא את הידים לתרומה * ומחלוקת בית שמאי וב"ה היא: הוא דאמר כרבי יהושע. דאמר לעיל זאת מה שכתוב בתורה זכרון מה שכתוב במשנה תורה בספר מה שכתוב בנביאים אבל במגילה לא ניתנה ליכתב אלא לגורסה על פה ולקרותה: והלא כבר נאמר וידבר כו'. וקהלת כבר נאמרה וכיון דלא כתב את כולן למדת שמה שכתב רוח הקודש היה: אל תוסף על דבריו. מקרא הוא בספר משלי: דאי בעי כתב ואי בעי לא כתב. ולעולם מה שכתב משלות בעלמא נינהו ולא מפי הקב"ה: תא שמע אל תוסף על דבריו. מדקאסר להוסיף עליהן שמע מינה ברוח הקודש נאמרו: ויאמר המן בלבו. מנא ידעו כותבי המגילה שכך אמר בלבו אלא רוח הקודש נגלה עליהם: ויודע הדבר למרדכי. מי גלה לו רוח הקודש שרה עליו: ובבזה לא שלחו את ידם. היאך ידעו מה עשו הרחוקים: מפיש ואמר טובא. יביאו לבוש מלכות אדעתא דנפשיה קאמר שמע מינה זאת היתה בלבו: נדמתה לו כאומתו. והיו אומרים בפיהם זו משלנו היא: דרבי חייא בר אבא. לקמן בפירקין: פריסתקי שדור. שלוחים שלחו להם למרדכי ולאסתר שלא נגעו בביזה שלא ירע למלך: לא יעברו. מנא ידע את העתיד: מנות. מיני מעדנים: שתי מנות לאדם אחד. דכתיב ומשלוח מנות איש לרעהו שתי מנות לאדם אחד ומתנות לאביונים שתי מתנות לשני בני אדם די לכל אחד ואחד מתנה אחת דהא אביונים נמי תרתי משמע: עגלא תלתא. שליש לבטן:

ה"ג

נאמרה לקרות ולא לכתוב. משמע דסבר דמותר לקרותה ע"פ וקשה דהיכי פליג על סתם משנה דלקמן דפ"ב (דף יח.) (ב) דתני קראה על פה לא יצא ורב נמי הוא דאמר לקמן (דף יט.) שצריך לכותבה ולתופרה בגידין ור' יוחנן נמי [אמר] (שם:) דאם קראה (ג) בין הכתובים לא יצא לכך נר' לפרש דהא דקאמר לא ניתנה ליכתב ברוח הקודש אבל מדרבנן ניתנה ליכתב ולקרות ואכתי קשיא דהא אמרינן בפ' (ד) הממונה במסכת יומא (דף כט.) נמשלה אסתר לאילת השחר מה שחר סוף הלילה אף אסתר סוף הנסים ופריך והא איכא חנוכה ומשני ניתן ליכתב קאמר ופריך הניחא למאן דאמר ניתן ליכתב אלא למאן דאמר לא ניתן ליכתב מאי איכא למימר (ה) ואין לומר דהא דניתן ליכתב מדרבנן קרי כתיבה דאם כן הדרא קושיין לדוכתא דהא איכא חנוכה שניתנה לכתוב מדרבנן במגילת תענית ותירץ הר"ר אלחנן דכתיבה דמגילה מהניא טפי דהא צריכה גידין ושרטוט וכמה דברים דלא צריכי במגילת תענית:

לכולהו (ו) איכא פירכא בר מדשמואל. וקשה דלשמואל מי ליכא פירכא דהא רבה גופיה הוא דאמר פרק רבי עקיבא (שבת דף פח. ושם) מכאן מודעא רבה לאורייתא שקבלו שנית בימי אחשורוש אלמא דאיצטריך קרא לדרשא אחרינא ויש לומר דלא חשיב האי פירכא דהא שפיר שמעינן מינה תרתי ולא דמי האי פירכא לשאר פירכות דאיכא דסתר סברתם לגמרי*:

ורב נחמן אמר מהכא וזכרם לא יסוף מזרעם. דבראשה דקרא לא חזינן אלא היהודים שבאותו הדור: דלא

מה א ב מיי' פ"ט מהל' שאר אבות הטומאות הלכה ו:

מו ג מיי' פ"ב מהלכות מגילה הלכה טו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרצה סעיף ד:

מז ד מיי' שם הלכה טז סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרצד סעיף א:

רבינו חננאל

השנית ש"מ דבאדר השני: קנאה את מעוררת עלינו כלומר כיון שתיכתב ותיקבע לדורות יהיו האומות שומעין הדבר הזה ומתקנאין ואומרים נשלם גמולכם. שלישים ולא רבעים פי' לא נתן להיכתב *) זכרון עמלק פעמים אמור בתורה ויבא עמלק. וקי"ל כר' אלעזר המודעי דאמר כתוב זאת מה שכתוב כאן ובמשנה תורה. זכרון מה שכתוב בנביאים. בספר [מה] שכתוב במגילה: אסתר מטמא את הידים דברי רשב"י פי' כל כתבי הקדש מטמאין את הנגע בהן כדתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמאין את הידים תרגום שכתבו עברית ועברית שכתבו תרגום [וכתב עברי] אין מטמאין את הידים (וכתב עברי) לעולם אין מטמא עד שיכתבנו אשורית על העור בדיו אומרים צדוקים קובלים אנחנו עליכם פרושים שאתם אומרים כתבי הקדש מטמאין את הידים וכתבי המירם אינן מטמאין את הידים אמר להם ריב"ז וכי אין לנו על הפרושים אלא זו בלבד הרי הן אומרים עצמות חמור טהורין ועצמות יוחנן כה"ג מטמאין. א"ל לפי חיבתן הן טומאתן שלא יעשה אדם עצמות אביו ואמו תרווודות. אמר להן אף כתבי הקדש לפי חיבתן הן טומאתן כו' כלומר גזרו עליהן טומאה שלא יהיו מצויין לנגיעתן בכל עת ומפורש במס' שבת פ"א [ד' י"ד] ובספר מ"ט גזרו ביה [טומאה] דאמר רב משרשיא בתחלה היו מצניעין אוכלין דתרומה אצל ס"ת אמרי האי קדש והאי קדש כיון דחזו דאתו לידי פסידא שהיו העכברים אוכלים הספרים גזרו ביה רבנן [טומאה] ואף אסתר מטמאה את הידים: ברוה"ק נאמרה שנא' קימו וקבלו היהודים (מכלל שיש בה קדושה) קימו למעלה מה שקבלו עליהם למטה וכל אלו הפסוקים כגון ויאמר המן בלבו וכיוצא בו מי מודע מה היה בלבו אלא הקב"ה: תני רב יוסף ומשלוח מנות איש לרעהו. ב' מנות לאדם אחד דכתיב מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים. ב' מנות לב' בני אדם. ר' יהודה נשיאה שלח לר' הושעיא ירך של עגל שלישי לבטן וקנקן יין

ב"ה בית הלל | ב"ש בית שמאי | ה"ג הכי גרסינן | הר"ר הרב רבינו | לפר' לפרש | נר' נראה | ע"פ על פה | פ"ב פרק ב' | קמ"ל קא משמע לן | ר"מ רבי מאיר | ר"ע רבי עקיבא

סוכה ד: שבת נד: | ידים פ"ג מ"ה עדיות פ"ה מ"ג [ע"ש שינוי נוסחאות ועיין בתוי"ט] | מכות כג: [חגיגה י. וש"נ] | לקמן יג. | [שם: ושם איתא רבי יוחנן] | יומא פה: | חגיגה י. | אסתר ט

הגהות הב"ח (א) גמ' אמר רבא היינו דאמרי אינשי: (ב) תוס' ד"ה נאמרה וכו' דפ"ב דתנן קראה וכו': (ג) בא"ד דאם קראה במגילה הכתובה בין הכתובים וכו': (ד) שם פרק א"ל הממונה: (ה) שם מאי איכא למימר מוקים לה כרבי בנימין בר יפת ואין לומר: (ו) ד"ה לכולהו נ"ב עיין פ"ק דחגיגה בתוס' ד"ה דלמא כר' יהודה בדף י' ע"א:

*) נראה דחסר כאן וצ"ל זכרון עמלק פעם רביעי כי פעמים אמור בתורה ויבא עמלק וזכור את וגו' ופעם שלישי בנביאים זכרתי את אשר וגו' וקיי"ל וכו'.

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ב מהל' מגילה הלכה טו סמג עשין ד טוש"ע א"ח סימן תרצה סעיף ד:

מט ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

נ ג מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף א:

נא ד ה ו מיי' פ"א מהלכות יו"ט הלכה ד ח סמג לאוין ע"ה טוש"ע א"ח סימן תצה סעיף א:

נב ז מיי' פ"א מהלכות שביתת עשור הלכה ב סמג לאוין סח טוש"ע א"ח סי' תריא סעיף ב:

נג ח מיי' פי"ז מהלכות סנהדרין הלכה ז סמג לאוין קנט:

ראשי תיבות

א"כ – אם כן
א"ל – אמר ליה
אע"ג – אף על גב
ה"פ – הכי פירושו
ואפי' – ואפלו
יו"ט – יום טוב
יוה"כ – יום הכפורים
מ"ט – מאי טעמא
מ"מ – מכל מקום
פי' – פירש
פ"ה – פירש הקונטרס
ת"ק – תנא קמא

קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו (א) [א] ומתנות לאביונים רבה שדר ליה למרי בר מר ביד אביי מלא *טסקא דקשבא ומלי כסא קמחא דאבשונא אמר ליה אביי השתא אמר מרי אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית הדר שדר ליה איהו מלא טסקא דזנגבילא ומלא כסא דפלפלתא אריכא אמר אביי השתא אמר מר אנא שדרי ליה חוליא ואיהו שדר לי חורפא אמר אביי כי נפקי מבי מר הוה שבענא כי מטאי להתם קריבו לי שיתין צעי דשיתין מיני קדירה ואכלי בהו שיתין פלוגי ובישולא בתרייתא הוו קרו ליה צלי קדר ובעאי למיכס צעא אבתרה אמר אביי היינו דאמרי אינשי כפין עניא ולא ידע אי נמי *רווחא לבסימא שכיח אביי בר אבין ור' חנינא בר אבין [א]מחלפי סעודתייהו להדדי אמר רבא [ב]מיחייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי רבה ורבי זירא עבדו סעודת פורים בהדי הדדי איבסום קם רבה שחטיה לרבי זירא למחר בעי רחמי ואחייה לשנה אמר ליה ניתי מר ונעביד סעודת פורים בהדי הדדי אמר ליה *לא בכל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא אמר רבא [ג]סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו מאי טעמא ימי משתה ושמחה כתיב רב אשי הוה יתיב קמיה (*דרב כהנא) נגה ולא אתו רבנן אמר ליה מאי טעמא לא אתו רבנן (ב) דלמא טרידי בסעודת פורים אמר ליה ולא הוה אפשר למיכלה באורתא אמר ליה לא שמיע ליה למר הא דאמר רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא ידי חובתו אמר ליה *(אמר רבא הכי) [אמר ליה אין] (א) תנא מיניה ארבעין זימנין ודמי ליה כמאן דמנח בכיסיה: **מתני'** [ד] (ג) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד: **גמ'** הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין מתניתין דלא כרבי יהודה דתניא (ג) אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש רבי יהודה מתיר אף מכשירי אוכל נפש *מ"ט דת"ק אמר קרא °הוא ולא מכשיריו ור' יהודה (*אמר) לכם [ה]לכם (ד) לכל צורכיכם ואידך נמי הכתיב לכם לכם *ולא לעובדי כוכבים לכם ולא לכלבים ואידך נמי הא כתיב הוא כתיב הוא וכתיב לכם [ו]כאן במכשירין שאפשר לעשותן מערב יום טוב כאן במכשירין שאי אפשר לעשותן מערב יום טוב: **מתני'** [ז]*אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בכרת: **גמ'** הא לענין תשלומין זה וזה שוין מני מתניתין רבי נחוניא בן הקנה היא דתניא ר' נחוניא בן הקנה היה עושה *את יום הכפורים כשבת לתשלומין מה שבת מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין אף יום הכפורים מתחייב בנפשו ופטור מן התשלומין *[ח]תנן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן שנאמר °ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקה הרי הוא כאחיך דברי רבי חנניה בן גמליאל *אמר רבי יוחנן חלוקין עליו חביריו על ר' חנניה בן גמליאל אמר רבא אמרי בי רב תנינא אין בין יוה"כ לשבת אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהיכרת ואם איתא אידי ואידי בידי אדם היא אמר רב *נחמן הא מני רבי יצחק היא דאמר מלקות בחייבי כריתות ליכא דתניא *רבי יצחק אומר חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצאת כרת באחותו לדונה בכרת ולא במלקות רב אשי אמר אפי' תימא רבנן זה עיקר זדונו בידי אדם וזה עיקר זדונו בהיכרת: מתני'

(א) [ברכות כח. וש"נ] ב) [ביצה ו:] ג) שבת ס: קכד. קלז: ביצה כח. לו: [תוספתא פ"א] ד) [ביצה כח: וש"נ]

דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי. [בירושלמי] ארורה זרש ברוכה אסתר ארורים כל הרשעים ברוכים כל היהודים:

אין בין יו"ט לשבת. צריך לומר דה"פ אין שום מלאכה אסורה לשבת שלא תהא אסורה ליום טוב אלא אוכל נפש בלבד אבל שאר חלוקים יש ביניהן שזה בסקילה וזה בלאו:

כאן במכשירין שאי אפשר לעשות מערב יו"ט. משמע מדלא (ד) פליגי אלא במכשירין מכלל דגוף המאכל שרי לעשות ביום טוב אע"ג דאפשר לעשות מערב יו"ט ומדרבי יהודה נשמע לרבנן דהא לא פליגי עליה אלא במכשירין וא"כ קשיא דאמר בפרק המצניע (שבת דף צה. ושם) החולב והמגבן והמחבץ והרודה חלות דבש בשבת חייב חטאת הזיד ביו"ט לוקה את הארבעים אע"ג דהוי אוכל נפש ואפי' לרבנן דאמרי התם אחד זה ואחד זה אין בו אלא משום שבות מ"מ מודו היכא דאיכא אב מלאכה דלוקה ויש לומר דודאי אוכל נפש המתקלקל אם עושהו מאתמול מותר לעשות ביו"ט אבל אוכל נפש דעדיף טפי כשהוא עשוי מאתמול כגון ההוא דהמצניע אסור לעשותו ביו"ט אבל מכשירין דלא מתקלקל כשנעשו מאתמול בהא ודאי יש לחלק [בין] היכא דאפשר ללא אפשר:

חייבי כריתות בכלל היו. פ"ה בכלל ונכרתו הנפשות העושות וקשה דאם כן הוי ליה למימר אחותו בכלל היתה כלומר בכלל ונכרתו הנפשות ולא היה לו לכתוב כרת בה ויש לומר דה"פ חייבי כריתות בכלל היו פי' בכלל המלקיות דבכל אחת ואחת יש לאו ולמה יצאת כרת באחותו בלא לאו שהרי הכרת לא איצטריך שהרי היתה בכלל ונכרתו אלא ודאי יצאת לדונה בכרת (ה) ומינה נגמר לכל האחרים כדין דבר שהיה בכלל:

אלא

ה"ג קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות. דהא תרי מנות איכא: הדר שלח ליה איהו לא גרסינן ליה הכא: טסקא דקשבא. סך מלא תמרים: דאבשונא. שנתייבשו החטים בתנור בעודן כרמל וקמח שלהן מתוק לעולם: א"ל אביי. לרבה: השתא אמר מרי. עכשיו יאמר מרי עליך: אי חקלאה מלכא ליהוי דיקולא מצואריה לא נחית. הסל שהיה רגיל להוליך בעודנו בן כפר ומאכיל לבהמתו לא יוריד עתה מראשו כך אתה נעשית מלך וראש בפומבדיתא ואינך שולח לו אלא דברים המצויין לכל: חוליא. מתיקא: כי נפקי מבי מר. כשיצאתי מבית אדוני רבה לילך לבית (ג) אבא מרי בר מר הייתי שבע: צעי. קערות של מיני מאכל: דאיכספיא לצעא בתראי. הייתי חפץ לכוס הקערה אחריו כל אכילה שלא כדרכה נקרא כוסס: רווחא לבסימא שכיח. ריוח מצוי לדבר המתוק בתוך המעיים: מחלפי סעודתייהו. זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו ובשניה סועד חברו עמו: לאבסומי. להשתכר ביין: ואיבסום. נשתכרו: נגה ולא אתו רבנן. איחר היום ולא באו התלמידים לבית המדרש: **מתני'** אין בין יום טוב לשבת. להיות מותר לכתחלה ביום טוב מה שאסור בשבת אבל לענין עונשין יש הרבה שזה בסקילה ובכרת וזה בלאו גרידא: **גמ'** זה וזה שוין. אסורין ביום טוב כבשבת: שאפשר. כגון סכין שנפגם מערב יום טוב: שאי אפשר. כגון סכין שנפגמה ביום טוב: **מתני'** בידי אדם. יש בה מיתת ב"ד: **גמ'** אף יום הכפורים מתחייב בנפשו. דאיסור כרת כמיתת בית דין דמי: ופטורים מלשלם. אם הדליק גדישו של חבירו ביום הכפורים שאין תשלומין אצל חיוב מיתה שנאמר ולא יהיה אסון ענוש יענש (שמות כא) הא אם יהיה אסון לא יענש: כל חייבי כריתות שלקו. שהתרו בהן עדים על לאו שבהן כרת ולקו בבית דין: נפטרו מידי כריתתן. שוב אין בית דין של מעלה נפרעין: תנינא. דחלוקין: ואם איתא. דנפטרו אידי ואידי בידי אדם הוא אף ביום הכפורים יש מלקות על לאו שבו ובית דין פוטרין אותו מכרת: אמר רב נחמן. לעולם אימא לך חלוקין עליו חביריו והא דקתני דאין זדונו בידי אדם: הא מני ר' יצחק היא. דאמר במסכת מכות דאין מלקין בלאו הניתן לאזהרת כרת אפילו התרו בו למלקות ויליף טעמיה מהאי קרא: כל חייבי כריתות. של עריות היו בכלל ונכרתו הנפשות העושות וגו' שכתוב בפרשת עריות (ויקרא יח): למה יצאת כרת באחותו. דכתיב בקדושים תהיו ואיש כי יקח את אחותו וגו': לדונה בכרת ולא במלקות. אם התרו בהן ואף על גב דנדה נמי נשנית באחותה פרשה לדבר שנתחדש בה נשנית להערלה: אפילו תימא רבנן היא. דאמרי מלקות אצל כרת ואפילו *הכא ליכא למילף מינה שחלוקין על רבי חנניה והכי קאמר מתניתין שבת עיקר חומר זדונו בידי אדם וזה עיקר חומר זדונו בהכרת ומיהו אם התרו בו ולקה מיפטר:

מתני'

מסורת הש"ס: [עי' תוספות ע"ז יד: ד"ה תלב פירושו של מלה תמרים] [עירובין סה:] [פסחים ב:] [בשאלתות לפורים איתא דאמימר] [בשאלתות איתא שמיע לי תנא מיניה וכו'] [ביצה כח. ע"ש] [נ"ל אמר קרא] [עי' תוספות מנחות לג. ד"ה תפילין] שבועות לג. פסחים כט. לג. כתובות ל. [תוס' פ"א ותוס' ב"ק פ"ז] [מכות ג. ע"ש] [במכות איתא ר"נ בר יצחק] [מכות יג: כג. כריתות ב:] [נ"ל הכי]

תורה אור: שמות יב; דברים כה; ויקרא יח

רבינו חננאל

שלח ליה קימת בנו רבינו *) ומתנות לאביונים כלומר נתינת אביונים נתת לי מנה אחת והיא הידך חזר שלח לו ענל ת' קנקני יין כו'. בסימא פי' שיכור: **אמר** רבא סעודת פורים שאכלה בלילה לא יצא מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב. שיתין צעי פי' קערות במיני מטעמים: **מתני'** אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד פי' בשבת אסור ביום טוב מותר. שנאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם כגון אפייה ובישול וכיוצא בהן אבל מכשירי אוכל נפש כגון להוציא אש מן האבנים לבשל וכגון תקון סכין לשחוט בה וכיוצא בהן זה וזה שוין. כשם שאסור בשבת כך אסור ביו"ם: **גמ'** מתניתין דלא כר' יהודה. דתניא אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד שנא' אך אשר יאכל לכל נפש כו' והאי דכתיב לכם. לכם ולא לכלבים לכם ולא לעובדי כוכבים ר' יהודה מתיר אף במכשירי אוכל נפש שאי אפשר לעשותן מעיו"ט שנא' לכם לכל צרכיכם. וגרסי' בפרק משלין פירות דאוקמה רב פפא להא דתנן אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד ב"ש היא: ירושלמי אין בין יו"ט לשבת אלא אוכל נפש והא איכא חייבין סקילה וכרת בשבת ואין סקילה ולא כרת ביו"ט. מכות ביום טוב ואין מכות בשבת. ואין תימא באוכל נפש מתני' היא. והא תנינן משלין פירות דרך ארובה ביו"ט אבל לא בשבת. **) א"ר יוסי והוא שמל להדליק נר של בטלה ביו"ט אמר משמיה דר' יוחנן לא תתיר ולא תאסור: [מתני'] אין בין יוה"כ לשבת אלא ששבת זדונו סקילה בידי אדם. ויוה"כ המחללו בזדון חייב כרת בידי שמים: [גמ'] הא לענין תשלומין זה וזה שוין שאין חייב בתשלומין דקם ליה בדרבה מיניה. מני מתני' רבי נחוניא בן הקנה שפוטר מן התשלומין בזה ובזה. דתניא ר' (יהודה) [נחוניא] בן הקנה היה עושה את יוה"כ כשבת לתשלומין כו'. תנן התם כל חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן. דברי רבי חנניא בן גמליאל. א"ר יוחנן חלוקין עליו חבריו על רבי חנניא בן גמליאל ואומרים אע"פ שלקו לא נפטרו אמרי בי רב תנינא שחולקין עליו חבריו דתנן אין בין שבת ליוה"כ אלא ששבת זדונו בידי אדם ויוה"כ זדונו בכרת ואם המלקות פוטרתו נמצא גם זה זדונו בידי אדם. ואוקמה רב נחמן בר יצחק כרבי יצחק דתני ונכרתו הנפשות וגו' גם אחותו בכלל כל חייבי כריתות היא ולמה יצאת כרת באחותו לדונה בכרת ולא במלקות: מתני'

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומשלוח מנות איש לרעהו רבה שדר כצ"ל ותיבות ומתנות לאביונים נמחק: (ב) שם מ"ט לא אתו רבנן א"ל דלמא: (ג) רש"י ד"ה כי נפקי וכו' לבית מרי כצ"ל ותיבת אבא נמחק: (ד) תוספות ד"ה כאן וכו' מדלא מפליג אלא במכשירין: (ה) ד"ה חייבי וכו' לדונה בכרת ולא במלקות ומינה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ומתנות לאביונים) תא"מ (וכ"מ מרש"י דל"ג לה):

*) גי' רבינו כאן היא כמו דאיתא בירושלמי בפירקין בסוף הלכה ד' ובשאלתות פ' ויקהל וכן הי' גירסת בעל מנורת המאור כאן בגמ' בנר ג' כלל ד' ח"ג פ"ג. **) חסר כאן וכ"ה הלשון בירושלמי עוד מן הדא שוחקין עצי בשמים למילה ביו"ט אבל לא בשבת א"ר יוסי והוא שמל וכו'.

מתני' *אאין בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש: **גמ'** הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש זה וזה שוין: דריסת הרגל: הא לא קפדי אינשי אמר רבא הא מני רבי אליעזר דאמר *ויתור אסור במודר הנאה: **מתני'** באין בין נדרים לנדבות אלא שהנדרים חייב באחריותן ונדבות אינו חייב באחריותן: **גמ'** הא לענין בל תאחר זה וזה שוין תנן התם *גאי זהו נדר האומר הרי עלי עולה איזו היא נדבה האומר הרי זו עולה ומה בין נדרים לנדבות נדרים מתו או נגנבו או אבדו חייב באחריותן נדבות מתו או נגנבו או אבדו אינו חייב באחריותן מנהני מילי דתנו רבנן *°ונרצה לו לכפר עליו ר' שמעון אומר את שעליו חייב באחריותו ואת שאינו עליו אינו חייב באחריותו מאי משמע א"ר יצחק בר אבדימי כיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי: **מתני'** דאין בין זב הרואה שתי ראיות לרואה שלש אלא קרבן: **גמ'** הא לענין משכב ומושב וספירת שבעה זה וזה שוין מנהני מילי דתנו רבנן רבי סימאי אומר *מנה הכתוב שתים וקראו טמא שלש וקראו טמא הא כיצד שתים לטומאה ושלש לקרבן ואימר שתים לטומאה ולא לקרבן שלש לקרבן ולא לטומאה אמרת עד שלא ראה שלש ראה שתים ואימר שתים לקרבן ולא לטומאה שלש אף לטומאה לא ס"ד דתניא °וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו מקצת זבין מביאין קרבן ומקצת זבין אין מביאין קרבן הא כיצד ראה שלש מביא שתים אינו מביא או אינו אלא ראה ב' מביא ראה שלש אינו מביא אמרת עד שלא ראה שלש ראה שתים ואיצטריך דרבי סימאי ואיצטריך מזובו דאי מדרבי סימאי הוה אמינא כי קושיין קמשמע לן מזובו ואי מזובו לא ידענא כמה ראיות קמשמע לן דרבי סימאי והשתא דאמרת מזובו לדרשא °וכי יטהר הזב מזובו מאי דרשת ביה ההוא מיבעי ליה לכדתניא וכי יטהר הזב לכשיפסוק מזובו [מזובו] ולא *מזובו ונגעו מזובו וספר הלימד על זב בעל שתי ראיות שטעון ספירת שבעה והלא דין הוא אם מטמא משכב ומושב לא יהא טעון ספירת שבעה

שומרת

רש"י

מתני' אין בין המודר הנאה. מודר הנאה חמור ממודר מאכל: דריסת הרגל. שהמודר הנאה אסור ליכנס לביתו והמודר מאכל מותר: וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. מותר להשאיל למודר מאכל ודוקא במקום שאין משכירין כיוצא בהן אבל במקום שמשכירין כיוצא בהן תנן בהדיא* דאסור דכל הנאה שאם לא הההנהו זה היה מחסר בה פרוטה הנאת מאכל היא שהרי ראויה אותה פרוטה לקנות בה מאכל: **גמ'** הא לענין כלים שעושין בהן אוכל נפש. אסור אף במודר מאכל ואפי' במקום שאין משכירים: הא לא קפדי אינשי. ואמאי אסור במודר הנאה: ויתור. דבר שהוא מוותר לכל אדם ואינו מקפיד עליו: **מתני'** נדר ונדבה. מפרש בגמרא נדר האומר הרי עלי עולה ולאחר זמן הפרישה חייב באחריותה נדבה האומר הרי זו ולא קבלה עליו: **גמ'** הא לענין בל תאחר. ואף על גב דנדבה בקרא דבל תאחר לא כתיבא הא מרבינן ליה במסכת ראש השנה מגזרה שוה: את שעליו חייב באחריותו. הכי דרש ליה לקרא ונרצה לו נדרו לכשיתכפר בהן הויא נרצה אבל מקמי כפרה לא נרצה ובאיזה קרבן אמרתי לך באותו שעליו והיינו עליו דקרא: מאי משמע. דעליו קבלת אחריות עליו: **מתני'** שתי ראיות. ביום אחד או בשני ימים רצופים וכן שלש ביום אחד או בשלשה ימים רצופין או שתים ביום אחד ואחת למחר: **גמ'** משכב ומושב. שכב או ישב על גבי עשרה בגדים זה על זה כולן אבות הטומאה ואפילו לא נגע בהן ואילו נגע בדבר שאינו משכב ומושב אינו [אלא] ראשון לטומאה ואינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלין ומשקין: וספירת שבעה. משיפסוק צריך למנות ז' נקיים קודם שיטבול ואם ראה זוב באחד מהן סתר כל המנויין: מנא הני מילי. דשוין לטומאה ואין שוין לקרבן: מנה הכתוב שתים. ואיש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא (ויקרא טו) הרי שתי זיבות מנויות כאן וקראו טמא: שלש וקראו טמא. דכתיב וזאת תהיה טומאתו בזובו רר בשרו את זובו או החתים בשרו מזובו (שם) הרי לך שלש וקראו טמא טומאתו היא: הא כיצד. אם משתים טמא למה פרט לך הכתוב שלש: שתים לטומאה. לכל חומר טומאת זב: ולא לטומאה. חמורה אלא כבעל קרי בעלמא: ראה שתים. והרי כבר ירד לכל חומר טומאה ומי הוציאו: מזובו. משמע מקצת זובו: **לא** ידענא כמה ראיות. האי מקצת דמשמע מהאי קרא לא ידעינן מאי היא או שלש וארבע או שתים ושלש: לכשיפסוק מזובו. אין צריך ליטבול קודם ספירה אלא משיפסוק ימנה הכי גרסינן בתורת כהנים מזובו ולא מזובו ומנגעו שאם היה זב ומצורע ופסק מזובו ולא נתרפא עדיין מנגעו וספר אין אומרים לו אין ספירה זו נקיות עד שיטהר אף מנגעו אלא מונה והולך מיד ועולה לו לספירת זוב ולכשיתרפא מצרעתו יטבול מיד טבילה ראשונה של מצורע והיא עולה לו לטבילת נגעו וזובו ונטהר מלטמא משכב ומושב ולטמא כלי חרס בהיסט כדין זב ואף על פי שצריך לספירת שבעה לצרעתו לענין אכילת קדשים וטבילה שניה כדכתיב במצורע (ויקרא יד) ורחץ במים וטהר ואחר יבא אל המחנה וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים והיה ביום השביעי יגלח את כל שערו וגו' ורחץ [את] בשרו במים וגו' אהני טבילה קמייתא לטהרו מלטמא משכב ומושב וכלי חרס בהיסט: מזובו וספר. להכי סמך ספירה אצל זובו ללמדך שאף בשביל מקצת זב טעון ספירה לימד על זב בעל שתי ראיות: **לא יהא טעון ספירת שבעה.** בתמיה אחר שאמרת שתים כו' וה"ג הלא דין הוא אם מטמא משכב ומושב בשתי ראיות לכל חומר טומאת זב מהיכן יתמעט מספירה:

תוספות

אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש. דמודר הנאה אסור בהן ומודר מאכל מותר במקום שאין משכירין אבל במקום שמשכירין בפרוטה אסור אפי' במודר מאכל דאותה פרוטה ראויה לקנות ממנה מאכל אבל כלים שעושין בהן אוכל נפש אסור אפילו בפחות משוה פרוטה כיון דהוי אוכל נפש: **דריסת** הרגל הא לא קפדי אינשי. קשה דהא בחזקת הבתים (ב"ב דף נז:) קאמר בגמרא אלו דברים שאין להם חזקה ואלו דברים שיש להם חזקה וכו' מעמיד בהמה בחצר אין להם חזקה ומוקי לה התם בשותפין דבהעמדה כדי לא קפדי ופריך והתנן השותפין שנדרו הנאה זה מזה אסורין ליכנס בחצר ומשני לה התם מיהו שמעינן לה מינה דאדריסת הרגל קפדי ולא קשה *מההיא דהתם פרק בתרא דנדרים (דף לט:) דמשני התם דלעולם לא קפדי ומני ר' אליעזר היא דלמא התם מיירי בשותפין אבל שאר אינשי ודאי קפדי אבל הכא קשיא דמיירי בסתם בני אדם ואפי' הכי קאמר דלא קפדי ותירץ ר"ת דהכא מיירי בבקעה דלא קפדי בה שום אדם וסברא הוא לומר כן (א) דומיא (*דרישא) דכלים שאין עושין בהן אוכל נפש דמיירי שאין משכירין כיוצא בהן דמוקמינן לה בנדרים (דף לג:) כרבי אליעזר*:

אין בין נדר לנדבה. קשיא אמאי לא תני שנדבה באה מן המעשר דכתיב (דברים כז) וזבחת שלמים גבי מעשר ונדר אינו בא אלא מן החולין וכיון דאמר הרי עלי הוי (ב) נדר *וי"ל דמן הדין לא תנא ליה משום דאיירי בקרבן שהופרש כבר ואשמעינן דאין חילוק בעבודתן אבל בקרבן שלא הופרש פשיטא ליה שיש הרבה חילוקים אי נמי דתנא ושייר וכי דאין בין קאמר דמשמע דהוי דוקא כדאמר במרובה (ב"ק דף סב: ושם) מ"מ לא קשיא דבמסכת תענית (דף יג: ושם) אשכחן אין בין דשייר דקאמר אין בין שלש אמצעיות וכי תימא תנא ושייר והא אין בין קתני ופריך ותסברא אין בין דווקא והא שייר תיבה ומשני אי משום תיבה לאו שיורא הוא מכל מקום משמע דאי הוה משייר ליה לא הוה קשיא ליה כלל אף על גב דקתני אין בין*:

יש ספרים דגרסי **ומה** מצורע שאין מטמא משכב ומושב. ובתורת כהנים תני שמטמא משכב ומושב ותירץ רש"י בפסחים (דף סז: ד"ה זב) דהיינו לטמא אוכלין ומשקין אבל לא לטמא אדם וכלים *כגון זב:

עד

מסורת הש"ס

(נדרים לג.)
שם לג:
ב"ב נז:
נדרים לג: מח:
ר"ה ו. קינין פ"א מ"א [חולין קלט. ערכין כא.]
[זבחים ד:]
ויקרא ז
ויקרא טו
שם
שם
[נדה לו. ושם איתא ולא מנגעו אבל בת"כ איתא ולא מזובו ונגעו ועיין בקרבן אהרן]

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דריסת וכו' וסברא הוא לומר כן. נ"ב צריך לומר לפי זה דה"מ למיפרך אכלים שאין עושין בהם אוכל הא לא קפדי וכ"כ התוס' בפרק חזקת הבתים: (ב) ד"ה אין בין וכו' דכיון דאמר הרי עלי הוי הוא נדר וי"ל:

עין משפט נר מצוה

נד א מיי' פ"ו מהלכות נדרים הלכה ג סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רכא סעיף א:

נה ב מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הל' ה סמג עשין קפה:

נו ג מיי' שם הלכה ד:

נז ד ה מיי' פ"ב מהל' מחוסרי כפרה הלכה ו ופ"ו מהלכות איסורי ביאה הלכה ז ח סמג עשין רכח:

ג"י רש"א מההיא דהתם מפרק כו' ע"ש

[נ"ל דסיפא]

[ועי' תוספות ב"ק נא: ד"ה זה ותוספות ב"ב נז: ד"ה רבינא]

[ועי' תוספות חגיגה ח. ד"ה אמאי ותוספות ב"ק סב: ד"ה מי קתני]

[ובב"ק ובתענית כתבו תוספות תירוץ אחר ועי' תוס' שבת ס: ד"ה אין]

ס"א כמו

ראשי תיבות

א"ר אמר רבי
אפי' אפילו
ב"ב בבא בתרא
ה"ג הכי גרסינן
י"ל יש לומר
מ"מ מכל מקום
ר"ת רבינו תם

רבינו חננאל

[מתני'] אין בין המודר הנאה מחבירו למודר הימנו מאכל אלא דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש כגון בגדים וכיוצא בהן דלמודר הנאה אסור. ואוקימנא לר' אליעזר דתני אפילו יתור אסור במודר הנאה. פי' אפילו דברים שדרך בנ"א לוותר עליהן כגון דריסת הרגלים (וכלים שאין עושין) בחצרים שאם יכנס אדם ויהלך בה אין מקפידין עליו וכיוצא בזה אפי' כגון זה אסור. אבל למודר ממנו מאכל דריסת הרגל וכלים שאין עושין בהן אוכל נפש כגון קערה ותמחוי וכן כיוצא בהן מותר הא כלים שעושין בהן אוכל נפש כגון נפה וכברה ריחים ותנור וכיוצא בהן זה וזה שוין שנדרם אסורין: מתני' אין בין נדרים לנדבות כו'. הא לבל תאחר כדכתיב כי תדור נדר לה' וגו' זה וזה שוין כלומר אם יאחר בין הנדר ובין הנדבה עובר משום בל תאחר: תנן התם איזהו נדר האומר עלי עולה איזו היא נדבה האומר הרי זו נדבה ומה בינהם נדרים מתו או נגנבו חייבין באחריותן שנאמר ונרצה לו לכפר עליו דייקינן מעליו את שעליו. כלומר אם אמר עלי חייב באחריותו דכיון דאמר עלי כמאן דטעין אכתפיה דמי שחייב למוסרו למי שחייב לו אבל הנדבה אין חייב באחריותה: מתני' אין בין זב הרואה ב' ראיות לרואה ג' וכו'. הא לענין משכב ומושב וספירת ז' טהרה זה וזה שוין דתניא או החתים בשרו מזובו דייקינן מדכתיב מזובו שמעינן מינה אף מקצת זבו מטמא משכב ומושב להביא את שראה ב' ראיות שיטמא משכב ומושב כל הטעון משכב ומושב טעון ספירת ז'. כדתניא מזובו וספר מקצת זבו נמי בעי טעון ספירת ז' להביא את שראה ב' ראיות שטעון ספירת ז'. מתני' מני ר' סימאי היא. דתני ר' סימאי מנה הכתוב שתים וקרא טמא שלש וקרא טמא. הא כיצד ב' לטומאה ג' אף לקרבן פי' מנה הכתוב ב' פעמים זיבות זוב חובו וקרא טמא. שנאמר איש איש כי יהיה זב מבשרו זובו טמא הוא. עוד חזר הכתוב אחר ומנה שלש בזובו אחת זובו שתים מזובו הרי ג' שנאמר וזאת תהיה טומאתו בזובו ותנ' אמר אם בשתים טמא בשלש לא כ"ש למה עוד כתב כי בב' ללמד שלש ראיות טמא הוא ופטור מן הקרבן בג' ראיות חייב אף בקרבן. ואקשינן ואימא שתים לקרבן ולא לטומאה. כלומר בב' ראיות חייב קרבן אע"פ שאינו טמא ראה שלישית חייב בטומאה ובקרבן. ופרקינן לא דתניא וכפר עליו הכהן לפני ה' מזובו. מקצת זבים מביאין קרבן ומקצת אין מביאין קרבן. וא"ת כי בעל ב' ראיות מביא קרבן. אין לך זב שאינו מביא קרבן שאינו רואה אלא ג'. אלא שכבר הקדים וראה ב' וכבר נתחייב בב'. ומכאן ולהבא אפילו ראה כמה אין חייב אלא קרבן אחד כו' ואיצטריך לדרבי סימאי לכדר כי בשתי ראיות נקרא טמא. ואיצטריך מזובו לדחות הקושיא שהקשו על רבי סימאי דאי לאו מזובו הוה אמינא שתים לקרבן ולטומאה כו'. ופשוטה היא:

אמר

עין משפט נר מצוה

נח א מיי׳ פ״א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה א ב:

נט ב מיי׳ פ״י מהלכות טומאת צרעת הל׳ י:

ס ג מיי׳ פ״ה מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ט:

סא ד מיי׳ פ״י מהל׳ טומאת צרעת הי״א:

סב ה ו מיי׳ פ״א מהל׳ תפלין הלכה יט:

סג ז מיי׳ פ״ט מהל׳ שאר אבות הטומאה הלכה ז:

ראשי תיבות

אע״פ – אַף עַל פִּי

א״כ – אִם כֵּן

א״ל – אָמַר לֵיהּ

אע״ג – אַף עַל גַּב

ה״נ – הָכֵי נַמִּי

א״ל – אָמַר לֵיהּ

מ״ט – מַאי טַעְמָא

רשב״ג – רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל

אע״ג – אַף עַל גַּב

שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם תּוֹכִיחַ [א]שֶׁמְּטַמְּאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְאֵינָהּ טְעוּנָה סְפִירַת שִׁבְעָה וְאַף אַתָּה אַל תִּתְמַהּ עַל זֶה שֶׁאע״פ שֶׁמְּטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לֹא יְהֵא טָעוּן סְפִירַת שִׁבְעָה תַּלְמוּד לוֹמַר מִזּוֹבוֹ וְסָפַר מִקְצָת זוֹבוֹ וְסָפַר לִימֵּד עַל זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת שֶׁטָּעוּן סְפִירַת שִׁבְעָה אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי מַאי שְׁנָא הַאי מִזּוֹבוֹ דְּמַרְבֵּי בֵּיהּ זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת וּמַאי שְׁנָא הַאי מִזּוֹבוֹ דִּמְמַעֵט בֵּיהּ זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת אֲמַר לֵיהּ אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ הַאי לְמַעוּטֵי הוּא דְּאָתָא לִישְׁתּוֹק קְרָא מִינֵּיהּ וְכִי תֵּימָא אַתְיָא מִדִּינָא שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם תּוֹכִיחַ וְכִי תֵּימָא הַאי מִיבְּעֵי לֵיהּ מִזּוֹבוֹ וְלֹא (א) מִנִּגְעוֹ א״כ לִיכְתּוֹב קְרָא וְכִי יִטְהַר הַזָּב וְלִישְׁתּוֹק מִזּוֹבוֹ לָמָּה לִי לִימֵּד עַל זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת שֶׁטָּעוּן סְפִירַת שִׁבְעָה:

מתני׳ [ב]אֵין בֵּין מְצוֹרָע מוּסְגָּר לִמְצוֹרָע מוּחְלָט אֶלָּא פְּרִיעָה וּפְרִימָה אֵין בֵּין טָהוֹר מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר לְטָהוֹר מִתּוֹךְ הֶחְלֵט אֶלָּא תִּגְלַחַת וְצִפֳּרִים:

גמ׳ הָא לְעִנְיַן שִׁילּוּחַ [וְטוּמְאָה] זֶה וָזֶה שָׁוִין מְנָהָנֵי מִילֵּי דְּתָנֵי רַב שְׁמוּאֵל בַּר יִצְחָק קַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן מִסְפַּחַת הִיא וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר טָהוֹר מִפְּרִיעָה וּפְרִימָה דְּמֵעִיקָּרָא א״ל רָבָא אֶלָּא מֵעַתָּה גַּבֵּי זָב דִּכְתִיב וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר הָתָם מַאי וְטָהֵר מֵעִיקָּרָא אִיכָּא אֶלָּא טָהוֹר הַשְׁתָּא מִלְּטַמֵּא כְּלִי חֶרֶס בְּהֶיסֵּט אע״ג דְּהָדַר חָזֵי לֹא מְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ ה״נ טָהוֹר [הַשְׁתָּא מִלְּטַמֵּא בְּבִיאָה לְמַפְרֵעַ] אֶלָּא אָמַר רָבָא מֵהָכָא וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע מִי שֶׁצָּרַעְתּוֹ תְּלוּיָה בְּגוּפוֹ יָצָא זֶה שֶׁאֵין צָרַעְתּוֹ תְּלוּיָה בְּגוּפוֹ אֶלָּא בְּיָמִים אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי אֶלָּא מֵעַתָּה כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ יִטְמָא מִי שֶׁצָּרַעְתּוֹ תְּלוּיָה בְּגוּפוֹ הוּא דְּטָעוּן שִׁילּוּחַ וְשֶׁאֵין צָרַעְתּוֹ תְּלוּיָה בְּגוּפוֹ אֵין טָעוּן שִׁילּוּחַ וְכִי תֵּימָא הָכֵי נַמִּי וְהָא קָתָנֵי אֵין בֵּין מְצוֹרָע מוּסְגָּר לִמְצוֹרָע מוּחְלָט אֶלָּא פְּרִיעָה וּפְרִימָה הָא לְעִנְיַן שִׁילּוּחַ וּלְטַמּוֹיֵי בְּבִיאָה זֶה וָזֶה שָׁוִין א״ל יְמֵי כָּל יְמֵי לְרַבּוֹת מְצוֹרָע מוּסְגָּר לְשִׁילּוּחַ (ב) אִי הָכֵי תִּגְלַחַת וְצִפֳּרִים מ״ט לֹא דְּקָתָנֵי אֵין בֵּין טָהוֹר מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר לְטָהוֹר מִתּוֹךְ הֶחְלֵט אֶלָּא תִּגְלַחַת וְצִפֳּרִים אָמַר אַבָּיֵי אָמַר קְרָא וְיָצָא הַכֹּהֵן אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה [ג]וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע הַצָּרַעַת מִי שֶׁצָּרַעְתּוֹ תְּלוּיָה בִּרְפוּאוֹת יָצָא זֶה שֶׁאֵין צָרַעְתּוֹ תְּלוּיָה בִּרְפוּאוֹת אֶלָּא בְּיָמִים:

מתני׳ [א] [ד]אֵין בֵּין סְפָרִים לִתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת [ה]אֶלָּא שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לָשׁוֹן [ו]וּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת אֵינָן נִכְתָּבוֹת אֶלָּא אַשּׁוּרִית רשב״ג אוֹמֵר [ז]אַף בַּסְּפָרִים לֹא הִתִּירוּ שֶׁיִּכָּתְבוּ אֶלָּא יְוָנִית: **גמ׳** הָא לְתוֹפְרָן בְּגִידִין וּלְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם זֶה וָזֶה שָׁוִין: וּסְפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לָשׁוֹן וְכוּ׳: וּרְמִינְהוּ [ח]מִקְרָא שֶׁכְּתָבוֹ תַּרְגּוּם וְתַרְגּוּם שֶׁכְּתָבוֹ מִקְרָא וּכְתָב עִבְרִי אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם עַד שֶׁיִּכְתְּבֶנּוּ בִּכְתָב אַשּׁוּרִית עַל הַסֵּפֶר וּבִדְיוֹ אָמַר רָבָא לֹא קַשְׁיָא כָּאן

רש"י

שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם. הָרוֹאָה יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם בְּתוֹךְ אַחַד עָשָׂר יוֹם שֶׁבֵּין נִדָּה לְנִדָּה מוֹנָה יוֹם אֶחָד וְטוֹבֶלֶת בּוֹ בַּיּוֹם תּוֹכִיחַ: שֶׁמְּטַמְּאָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. בְּמַתְנִיתָא בְּתַרְיְיתָא דְּמַסֶּכֶת נִדָּה (דף עב:) מְרַבִּינַן לָהּ: מַאי שְׁנָא הַאי מִזּוֹבוֹ. מִזּוֹבוֹ וְסָפַר (לָהּ) [לוֹ] דָּרְשַׁת לֵיהּ (ג) דְּמִקְצָת זוֹב וּלְאַשְׁמוּעִינָן דְּמִקְצָת זָבִין טְעוּנִין סְפִירַת שִׁבְעָה וּבְהָא עֲנְיָינָא מַשְׁמְעִינָן מִינֵּיהּ זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת לִסְפִירָה וּמַאי שְׁנָא הַאי מִזּוֹבוֹ דִּלְעֵיל דִּכְתִיב לְגַבֵּי קָרְבָּן וְלֹא דָּרְשַׁת לֵיהּ מִקְצָת זוֹב לְאַתּוּיֵי זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת לְקָרְבָּן אֶלָּא מִקְצָת זָבִין דָּרְשַׁת לֵיהּ וּמוֹקְמַת לֵיהּ אַבַּעַל שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת וּמְמַעֵטְתְּ מִינֵּיהּ בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת: לִישְׁתּוֹק קְרָא מִינֵּיהּ. וּמֵהֵיכָא תֵּיתֵי לָן סְפִירָה: וְכִי תֵּימָא אַתְיָא מִדִּינָא. דִּלְעֵיל כְּדְאָמְרַתְּ אִם מְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב לֹא יְהֵא טָעוּן סְפִירַת שִׁבְעָה לֹא אַתְיָא דְּהָא אָמְרַתְּ שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם תּוֹכִיחַ: אִם כֵּן לִיכְתּוֹב קְרָא וְכִי יִטְהַר הַזָּב. וְלֹא בָּעֵי מִזּוֹבוֹ וּמִדִּכְתִיב וְכִי יִטְהַר הַזָּב וְלֹא כְּתִיב וְכִי יִטְהַר סְתָמָא הֲוָה דָּרְשִׁינַן לֵיהּ וְכִי יִטְהַר מִן הַזָּב מַאי מִזּוֹבוֹ שְׁמַע מִינָּהּ לִמְדְרַשׁ מִקְצָת זָבִין טְעוּן סְפִירָה: **מתני׳** פְּרִיעָה וּפְרִימָה. בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ: מוּחְלָט. לְאַחַר שֶׁכָּלוּ יְמֵי הַהֶסְגֵּר וְנִרְאָה בּוֹ סִימָנֵי טוּמְאָה הָאֲמוּרִין בּוֹ: **גמ׳** שִׁילּוּחַ. חוּץ לְחוֹמַת הָעִיר: וְטוּמְאָה. כָּל חוֹמֶר טוּמְאָה הָאֲמוּרָה בִּמְצוֹרָע: מְנָא הָנֵי מִילֵּי. דְּאֵין פְּרִיעָה וּפְרִימָה בְּמוּסְגָּר דִּלְמָא גַּבֵּי לָן רַחֲמָנָא בְּמוּחְלָט וְהוּא הַדִּין לְמוּסְגָּר כִּדְאָמְרַתְּ לְעִנְיַן טוּמְאָה: וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן מִסְפַּחַת הִיא. בִּמְצוֹרָע בָּא לִכְלַל טָהֳרָה מִתּוֹךְ הֶסְגֵּירוֹ וְלֹא נֶחְלַט כְּתִיב וְסֵיפֵיהּ דִּקְרָא כְּתִיב וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר מִדְּלָא כְּתַב וְיִטְהַר לִיבְּגָא דְּמֵעִיקָּרָא הוּא וְהָכֵי קָאָמַר וּכְבָר קוֹדֶם טְבִילָה הָיָה טָהוֹר מִמִּקְצָת טוּמְאָה שֶׁל חוֹמֶר מְצוֹרָע: גַּבֵּי זָב דִּכְתִיב. בְּסוֹף טָהֳרָתוֹ וְטָהֵר מַה טָּהוֹר מֵעִיקָּרָא אָמְרַתְּ בֵּיהּ: אֶלָּא. עַל כָּרְחָךְ טָהוֹר יִהְיֶה מִכָּאן וּלְהַבָּא מִלְּטַמֵּא כְּלִי חֶרֶס בְּהֶיסֵּט וְאע״ג שֶׁטְּבִילָתוֹ בַּיּוֹם וְאִם רָאָה אַחַר טְבִילָה בּוֹ בַּיּוֹם סָתַר אֶת הַכֹּל וּמְטַמֵּא לְמַפְרֵעַ מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב כִּדְאָמְרִינַן בְּכֵיצַד צוֹלִין (פסחים דף פא.) וְכָל שֶׁכֵּן אָדָם וַאֲפִילּוּ הָכֵי מְהַנְּיָא לֵיהּ טְבִילָה מִלְּטַמֵּא כְּלִי חֶרֶס בְּהֶיסֵּט בֵּין טְבִילָה לִרְאִיָּה וְהָכֵי דָּרֵישׁ לָהּ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וְנִרְאֶה בְּעֵינַי דְּהָא דְּדָרְשִׁינַן לֵיהּ וְטָהֵר מִלְּטַמֵּא כְּלִי חֶרֶס מִדִּכְתִיבִינְהוּ לְהָנֵי קְרָא בָּתַר קְרָא אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב דְּנַפְקָא לָן מִינֵּיהּ הֶיסֵּט כְּלִי חֶרֶס לַזָּב וְאֵין לָךְ עוֹד טָמֵא שֶׁמְּטַמֵּא כְּלִי חֶרֶס בְּהֶיסֵּט אֶלָּא הוּא: הָכָא נַמִּי וְטָהֵר. דִּמְצוֹרָע טָהוֹר הַשְׁתָּא מִלְּטַמֵּא בְּבִיאָה (ד) מֵחוּמְרֵי מְצוֹרָע שֶׁמְּטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים הַנִּכְנָסִין עִמּוֹ לַבַּיִת שֶׁאֲפִילּוּ חָזְרָה הַמִּסְפַּחַת וּפָשְׂתָה וְנִטְמֵאת טָהוֹר כִּדְכְתִיב וְאִם פָּשֹׂה תִּפְשֶׂה הַמִּסְפַּחַת בָּעוֹר וְגוֹ׳ אַהֲנֵי לֵיהּ טְבִילָה לְטַהֵר אֶת הַכֵּלִים הַבָּאִין עִמּוֹ לַבַּיִת לְפִי שֶׁמְּצוֹרָע מְטַמֵּא בְּבִיאָה דְּתַנְיָא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים זֹאת הַתּוֹרָה לְכָל נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבַּיִת מַה בַּיִת מְטַמֵּא בְּבִיאָה. אַף כּוּלָּן מְטַמְּאִין בְּבִיאָה: אֲשֶׁר בּוֹ. מַשְׁמַע (ה) מִי שֶׁצָּרַעְתּוֹ תְּלוּיָה טוּמְאָתוֹ בְּגוּפוֹ שֶׁכָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִתְרַפָּא מִמֶּנּוּ טָמֵא וְהַיְינוּ מוּחְלָט דְּגַבֵּי טָהֳרָה דִּילֵיהּ כְּתִיב וְהִנֵּה נִרְפָּא נֶגַע הַצָּרַעַת מִן הַצָּרוּעַ: יָצָא. מוּסְגָּר שֶׁטּוּמְאָתוֹ תְּלוּיָה בִּימֵי הֶסְגֵּר שֶׁאִם לֹא יִמְצָא בַּיּוֹם (ו) בִּשְׁבִיעִי סִימָנֵי טוּמְאָה בָּעוֹר לָבָן אוֹ פִּשְׂיוֹן יִטַהֲרֶנּוּ וְאע״פ שֶׁנִּגְעוֹ עוֹמֵד עָלָיו: כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הַנֶּגַע בּוֹ וְגוֹ׳. שִׁילּוּחַ כְּתִיב בְּהַאי קְרָא מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ: יְמֵי כָּל יְמֵי. מִדַּהֲוָה לֵיהּ לְמִיכְתַּב יְמֵי וּכְתִיב כָּל יְמֵי: אֵין בֵּין טָהוֹר מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר. בִּימֵי רְפוּאָתוֹ: לְטָהוֹר מִתּוֹךְ הֶחְלֵט אֶלָּא תִּגְלַחַת וְצִפֳּרִים. דְּאַף עַל גַּב דְּאִיכָּא קָרְבָּנוֹת אָשָׁם וְלוֹג שֶׁמֶן מִיהוּ הָכָא בְּיוֹם טָהֳרָתוֹ וּרְפוּאָתוֹ הוּא דְּקָתָנֵי וְלָא אַיְירֵי בְּקָרְבָּנוֹת שֶׁהֵן בַּשְּׁמִינִי: וְהִנֵּה נִרְפָּא וְגוֹ׳. וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ שְׁתֵּי צִפֳּרִים חַיּוֹת טְהוֹרוֹת וְגִלַּח אֶת כָּל שְׂעָרוֹ: **מתני׳** סְפָרִים. תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים: אֲשׁוּרִית. לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ: אַף בַּסְּפָרִים לֹא הִתִּירוּ. לָהֶם לָשׁוֹן אַחֵר חוּץ מִלְּשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ: אֶלָּא יְוָנִית. וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא: **גמ׳** לְתוֹפְרָן בְּגִידִין. כָּל סִפְרֵיהֶן עֲשׂוּיִין בִּגְלָיוֹן וַהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא [ט]בִּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת שֶׁיְּהוּ תְּפוּרִין בְּגִידִין וּבְסֵפֶר תּוֹרָה נֶחְלְקוּ בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (דף יא.) בְּסֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּתְפָּרֵהּ בְּפִשְׁתָּן הַשְׁתָּא אַשְׁמְעִינַן מַתְנִיתִין כְּמַאן דְּפָסַל: מִקְרָא שֶׁכְּתָבוֹ תַּרְגּוּם. סֵפֶר הַכָּתוּב בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ הָרָאוּי לִכְתּוֹב בּוֹ מִקְרָא כְּתָבוֹ לְשׁוֹן אֲרַמִּי: וְתַרְגּוּם. שֶׁהָיָה רָאוּי לִכְתּוֹב בּוֹ תַּרְגּוּם כְּגוֹן יְגַר שָׂהֲדוּתָא (בראשית לא): כְּתָבוֹ מִקְרָא. גַּלְעֵד וּכְגוֹן תַּרְגּוּם (ז) כְּתָב שֶׁל דָּנִיֵּאל וְעֶזְרָא: וּכְתָב עִבְרִי. אוֹ שֶׁלֹּא שִׁינָּה אֶת הַלָּשׁוֹן אֲבָל שִׁינָּה אֶת הַכְּתָב שֶׁכְּתָבוֹ בִּכְתָב שֶׁל עֵבֶר הַנָּהָר וּבְמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין (דף כא:) קָרֵי לֵיהּ כְּתָבָא לִיבוֹנָאָה: עַד שֶׁיִּכְתְּבֶנּוּ אַשּׁוּרִית. כְּתָב אַשּׁוּרִית הוּא כְּתָב שֶׁבְּיָנוּ:

גוּפָן

תוספות

עד שֶׁיִּכְתּוֹב אַשּׁוּרִית וְעַל הַסֵּפֶר וּבִדְיוֹ. לְקַמָּן מוֹקֵי לָהּ בִּמְגִילָּה וְקַשְׁיָא דְּהָא אָמְרִינַן בְּפֶרֶק בְּנֵי (דף יח.) גִּיפְטִית לְגִיפְטִים עֵילָמִית לְעֵילָמִים יָצָא וּמַיְירֵי וַדַּאי שֶׁכָּתוּב בְּאוֹתוֹ לָשׁוֹן שֶׁקּוֹרֵא דְּאִם לֹא כֵּן הֲוֵי קוֹרֵא עַל פֶּה וְלֹא יָצָא וְאִם כֵּן קַשְׁיָא אַמַּאי לֹא מְטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם כֵּיוָן שֶׁנִּתְּנָה לִקְרוֹת וְלִיכָּתֵב בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁמַּכִּירִין בָּהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָהּ כְּשֵׁירָה לִקְרוֹת אֶלָּא לַמַּכִּירִים בָּהּ דִּין הוּא שֶׁלֹּא תְּטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם אֲבָל הֵיכָא דִּכְתִיבָה אַשּׁוּרִית (ח) כְּשֵׁירָה אַף לְאוֹתָן מַכִּירִין וּמִשּׁוּם הָכֵי דִּין הוּא שֶׁתְּטַמְּאָה אֶת הַיָּדַיִם:

בַּלָּעַ״ז

רבינו חננאל

אמר ליה רב פפא לאביי מ״ש האי מזובו דממעט ליה לזב בעל ב׳ ראיות מקרבן כדאמרן והאי מזובו מרבי ליה לזב בעל ב׳ ראיות לספירת ז׳ א״ל אביי אי לאו לדרשיי אתא לשתוק קרא מיניה ולא יכתוב מזובו כלל. וכי תימא הוה אתי מן הדין כדאמרינן והלא דין הוא כו׳ פרכינן עלה שומרת יום כנגד יום תוכיח ונדחה הדין וא״ת האי מזובו לגופו בא. ללמד מזובו ולא מנגעו א״כ היה לו לכתוב וכי יטהר הזב וספר לו מזובו למה לי אלא לא בא מופנה אלא לרבות זב בעל ב׳ ראיות שטעון ספירת ז׳. תנא בתוספתא אין בין זב לזבה אלא [שהזב] טעון מים חיים חבה אינה טעונה ביאת מים חיים אין בין זבה לנדה אלא *) קרבן אין בין נדה ליולדת אלא הבאת קרבן אין בין נדה לשומרת יום כנגד יום אלא ספירת ז׳: [מתני׳] אין בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט אלא פריעה ופרימה **) ותגלחת וצפורין. פי׳ מצורע הנטהר מתוך הסגר כגון שנראתה בהרת באדם והסגירה הכהן פעם ראשונה ושניה וראה והנה כהה הנגע ולא פשה הנגע וטהר ונקרא מצורע מוסגר אין עליו אלא טבילה והערב שמש אבל אם פשתה וטמאו הכהן נעשה מצורע צמות והוא הנקרא מצורע מוחלט כדמתרגמינן לצמיתות לחלוטין ועליו כתיב והצרוע אשר בו הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע. וזו היא פריעה ופרימה פריעה לגדל פרע שער ראשו ולכשיטהר טעון גלוח כל שערו פי׳ פרימה קריעת הבגדים ושלוח צפור ושחיטת האחרת הא לענין שלוח מן המחנה כדכתיב וישלחו מן המחנה כל צרוע זה וזה שוין וכן לטמויי בביאה כדתנן בנגעים פרק ז׳ המטהר מתוך הסגר פטור מן הפריעה ומן הפרימה ומן התגלחת ומן הצפרים מתוך החלט חייב בכולם וזה וזה מטמאין בביאה ותנן נמי בפרק י״ג (מגילה י״ג) מצורע שנכנס לבית הכלים שיש שם מטמאין [אפי׳] עד הקורות: מנא לן ופשיט לה רבה מהכא. והצרוע אשר בו הנגע דייקינן קרא דכתיב בו. מי שצרעתו תלויה בגופו טעון פריעה ופרימה יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה בגופו אלא בימים כלומר במלאות ז׳ ימים ולא פשה הנגע נטהר. אי הכי לענין שלוח נמי דהא כתיב כל ימי אשר הנגע בו יטמא וגו׳. נידוק נמי בו דכתיב בהאי קרא. ונימא מי שצרעתו תלויה בגופו טעון שלוח מחוץ למחנה יצא מצורע מוסגר שאין טעון שלוח. וא״ת אין הכי נמי והא דייקינן ממתני׳ דקתני אין בין מצורע מוסגר כו׳. הא לענין שלוח זה וזה שוין. ופרקינן אי הוה כתיב ימי אשר הנגע בו כדקאמרת השתא דכתיב כל לרבויי מצורע [מוסגר] לשילוח אי הכי דהאי כל לרבויי אתא אפי׳ תגלחת וצפרין ניבעי. ופרקינן כתיב והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע וצוה הכהן ולקח למטהר שתי צפרים חיות וגו׳. הצרוע שצרעתו בגופו ונתרפא טעון צפרים ותגלחת יצא מצורע מוסגר שאין צרעתו תלויה ברפואות אלא בימים: [מתני׳] אין [בין] ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים כו׳. דייקינן מינה הא לתופרן בגידין ולטמויי את הידים כבתבי הקדש אלו ואלו שוין. ואקשינן וספרים הנכתבין בכל לשון מטמאין את הידים. והתנן בסוף מסכת ידים תרגום שבעזרא ושבדניאל מטמא את הידים תרגום שכתבו עברית

*) כ״ה גם בתוספתא דמכילתין אבל נראה דל״ל ספירת ז׳ וקרבן וכן לקמן אין בין נדה לשומרת יום וכו׳ אלא ספירת ז׳ נמי צריך להגיה כזה ול״ע. **) חסר כאן ול״ל אין בין טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא תגלחת וכו׳.

גליון הש"ס

מתני׳ אין בין מצורע. עי׳ מ״ק ז. תד״ה אמר רבי: עין משפט אות ד׳ מיי׳ פ״י. לא נזכר כלל ברמב״ם מזה ופשטות דברי רמב״ם מיירי דליכא טומאה כלל למפרע אף לא טומאה קלה. ועיין בספר ראשון לציון לבעל פרי תואר: רש״י ד״ה לתופרן בגידין וכו׳ בתפילין ומזוזות. עיין תשובת חות יאיר סימן קנב אות יג:

הגהות הב"ח

(א) גמ׳ האי מיבעי ליה מזובו ולא מזובו ומנגעו א״כ: (ב) שם כל ימי לרבות מצורע מוסגר לשלוח (אי הכי תגלחת וצפרים וכו׳ ברפואות אלא בימים) תא״מ ונ״ב ס״א אין בין טהור מתוך הסגר וכו׳ מאי טעמא אמר אביי אמר קרא וכו׳: (ג) רש״י ד״ה מאי שנא וכו׳ דרשת ליה למקצת וכו׳ לגבי קרבן דלא דרשת: (ד) ד״ה הכא נמי וכו׳ בביאה למפרע מחומרי: (ה) ד״ה אשר בו משמע בגופו הס״ד: ומה״ד מי שצרעתו תלויה בגופו טומאתו: (ו) ד״ה יצא מוסגר וכו׳ ביום שביעי סימני: (ז) ד״ה כתבו מקרא וכו׳ תרגום של דניאל כצ״ל ותיבת כתב נמחק: (ח) תוספות ד״ה עד וכו׳ דכתיבה אשורית דכשרה אף לשאינן מכירין משום הכי:

הגהות מהר״ב רנשבורג [א] מתני׳ אין בין ספרים כו׳. ע״ב עיין מנחות דף ל״ב ע״א תוס׳ ד״ה תפלין וכו׳ ודו״ק:

מסורת הש"ס (margin)

תורה אור זוב

סנהדרין קו: ערכין טו.

ויקרא יג

טו״ס טו

ס״ס יג

ס״ס

ל״ל וראה הכהן והנה כו׳

ס״ס יד

[עי׳ תוספות שבת קט: ד״ה תפלין וכו׳ מה שהמירו בקושי׳]

לקמן יח. ידים פ״ד מ״ה

רס״ח

כאן *בגופן שלנו כאן בגופן שלהן אמר ליה אביי במאי אוקימתא להיא בגופן שלהן מאי איריא מקרא שכתבו תרגום ותרגום שכתבו מקרא אפילו מקרא שכתבו מקרא ותרגום שכתבו תרגום נמי דהא קתני עד שיכתבנו אשורית על הספר בדיו אלא לא קשיא הא רבנן הא רשב"ג אי רשב"ג הא איכא יונית אלא לא קשיא כאן בספרים כאן בתפלין ומזוזות תפלין ומזוזות מ"ט משום דכתיב בהו °והיו בהוייתן יהו מאי תרגום שכתבו מקרא איכא בשלמא תורה איכא °יגר שהדותא אלא הכא מאי תרגום איכא אלא לא קשיא כאן במגילה כאן בספרים מגילה א) מ"ט דכתיב בה ככתבם וכלשונם מאי תרגום שכתבו מקרא איכא אמר רב פפא °ונשמע פתגם המלך רב נחמן בר יצחק אמר °וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן רב אשי אמר כי תניא ההיא בשאר ספרים ורבי יהודה היא דתניא תפלין ומזוזות אין נכתבין אלא אשורית ורבותינו התירו יונית והכתיב והיו אלא אימא ספרים נכתבים בכל לשון ורבותינו התירו יונית התירו מכלל דתנא קמא אסר אלא אימא רבותינו לא התירו שיכתבו אלא יונית ותניא א"ר יהודה אף כשהתירו רבותינו יונית לא התירו אלא בספר תורה ומשום מעשה דתלמי המלך (א) דתניא *מעשה בתלמי המלך שכינס שבעים ושנים זקנים והכניסן בשבעים ושנים בתים ולא גילה להם על מה כינסן ונכנס אצל כל אחד ואחד ואמר להם כתבו לי תורת משה רבכם נתן הקב"ה בלב כל אחד ואחד עצה והסכימו כולן לדעת אחת *וכתבו לו °אלהים ברא בראשית °אעשה אדם בצלם ובדמות °ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי °זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם °הבה ארדה ואבלה שם שפתם °ותצחק שרה בקרוביה °כי באפם הרגו שור וברצונם עקרו אבוס °ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על נושא בני אדם °ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים *ובשאר ארצות ארבע מאות שנה °וישלח את זאטוטי בני ישראל °ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו

לא

תורה אור: דברים ו | בראשית לא | אסתר א | שם | בראשית א | שם | שם ה | שם יא | שם יח | שם מט | שמות ד | שם יב | שם כד | שם

רש"י

גופן. כתיבה: כאן בגופן שלנו. מתניתין דקתני בכל לשון שלא שינה את הכתב אלא ששינה את הלשון וברייתא בגופן שלהן: הא. דאמר עד שיכתבנו בכתב אשורית: רבן שמעון בן גמליאל היא. דפליג אדרבנן במתניתין: אי רבן שמעון בן גמליאל. אמאי קתני בברייתא עד שיכתבנו אשורית: אלא לא קשיא. גרסינן: והיו הדברים האלה. כתיב בתפילין ומזוזות שכתובין בהן פרשיות של שמע: בשאר ספרים. נביאים וכתובים: מכלל דתנא קמא. בתמיהה והא תנא קמא שרי בכל לשון: רבותינו אמרו. רבן שמעון בן גמליאל: תלמי. מלך מצרים היה: אלהים ברא בראשית. את השמים שלא יאמר בראשית שם הוא ושתי רשויות הן וראשון ברא את השני: אעשה אדם. שמכאן פקרו האומרים שתי רשויות הן דכתיב נעשה אדם (בראשית א): ויכל ביום הששי. שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת דהא כתיב ויכל ביום השביעי והוא לא יקבל עליו מדרש חכמים שדרשו בו מה היה העולם חסר מנוחה באתה שבת באתה מנוחה וזהו גמרו: זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם. דמשמע שני גופין ברא כל אחד זכר ונקבה שני פרצופין לכן כתבו בראו שכך נברא אדם בשני פרצופים: בקרוביה. שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב ויצחק ועל שרה הקפיד לפיכך כתבו בקרוביה לומר אברהם בלבו והיא אמרה בקרוביה: נושא בני אדם. דמשמע גמל שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל: הרגו שור. שלא יאמר רשעים היו אבותיכם שהרי אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש לכך כתבו שור שלא היו חשובין בעיניו אלא כבהמות ולא הקפיד (ב) על הבהמות: ובשאר ארצות. שלא יאמר שקר כתוב בתורה שהרי קהת מיורדי מצרים היה וכשאתה מונה שנותיו של קהת ושנותיו של עמרם ושנותיו של משה כולן אין מגיעות לד' מאות שנה כל שכן שהרבה משנות הבנים נבלעין בתוך שנות האבות אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים בין הבתרים ומשם עד שנולד יצחק שלשים שנה ומשנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה לא מהם ששים של יצחק ומאה ול' שחיה יעקב כשבא למצרים נשארו מאתים ועשר וכן היתה הגזרה כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם (בראשית טו) ולא נאמר במצרים אלא בארץ לא להם וכשנולד יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתים ומאז עד שיצאו ממצרים נמלא יצחק וזרעו של אברהם גרים ושלשים של קודם לכן לא נמנו בגזרה דהא זרעך כתיב: זאטוטי. לשון חשיבות אבל נערי לשון קטנות ויאמר גרועים שלכם שלחתם לקבל פני שכינה: ואל זאטוטי בני ישראל. באותה פרשה עצמה ולפי שכתבו זאטוטי תחילה חזרו וכתבום כשמם הראשון ולא כתבו ואל אצילי בני ישראל:

לא

תוספות

בשלמא תורה איכא יגר שהדותא. וקשה אמאי מפסלא בהכי והלא אילו היה חסר כל אלו *השלש תיבות לא מפסיל בהכי כדאמרינן בגיטין (דף ס.) ספר תורה שחסר יריעה אחת אין קורין בו משמע דווקא יריעה אחת אבל פסוק אחד לא ודחק הקונטרס לומר דגרע טפי כשהוא כתוב תרגום מכשהוא לא נכתב כלל ויש לומר דהכא לא בא אלא להשמיענו דהוי טעות וצריך להגיהו: [עי' מהרש"א]

כאן במגילה כאן בשאר ספרים. וקשה דהך ברייתא כמאן מתוקמא לא כרבן שמעון בן גמליאל ולא כרבנן דאי רבנן א"כ הוה ליה למיתני במתני' מגילה גבי תפילין ומזוזות שאין נכתבין אלא אשורית וכרבן שמעון בן גמליאל לא מתוקמא שהרי הוא מתיר אף יונית ואין לומר דהני מילי בשאר ספרים [מתיר רשב"ג יונית] אבל במגילה מודה שצריך אשורית זה אינו דהא בפרק שני (דף יח.) אמרי רב ושמואל דלעז יונית לכל כשר ומסיק דאינהו אמור כרשב"ג ומסיק נמי התם הא משמע לן דאף במגילה נמי אמרי מלתייהו ועל כרחך צריך לומר שזה המתרץ אין סובר דרבן שמעון בן גמליאל קאי כוותיה דרב ושמואל דלקמן אלא סובר ליה דרבן שמעון בן גמליאל לא התיר במגילה אלא אשורית ומשום דכתיב בהו ככתבם וכלשונם ורב ושמואל דלקמן סבירא להו [כתנאי] דרב אשי דבסמוך: ורב אשי אמר ההוא בשאר ספרים ב) ור' יהודה היא. וקשה דהא בפרק כל כתבי (שבת דף קטו: ושם) אמר רב אשי (ג) אין בין ספרים למגילה אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה צריך אשורית בספר ובדיו אלמא דבשאר ספרים לא צריך אשורית וספר ודיו ואם כן מנא ליה לרב אשי לומר דר' יהודה מחמיר ומצריך כולי האי והא לא אשכח התם שום תנא דפליג עליה וי"ל דההיא דכל כתבי (ג"ז שם) מיירי לענין הצלה מפני הדליקה דווקא והכי קאמר בשאר ספרים יש להצילם אע"ג דנכתבין בכל לשון שהרי יש בהן כמה שמות קדושים אבל במגילה שאין בה שום אזכרה אין להצילה אלא אם כן כתובה כהלכתה והכא מיירי להכשיר לקרות בהן:

אלהים ברא בראשית. פ"ה שאם כתבו בראשית ברא היו אומרים בראשית שם הוא ושתי רשויות הן וקשה שהרי בראשית אין שם כלל אלא בתחלה ועוד שכתבו לו בלשון יונית בתחלה וי"ל שהיוונים היו יודעים שלעולם יש להזכיר הבורא בתחלה ואם כן אלו כתבו בראשית קודם היה אומר דשתי רשויות הן והתיבה הראשונה הוי בורא אחד ואלהים הוי השני משום הכי הפכו לו: על נושא אדם. פן יאמר להם וכי לא היה לו למשה רבכם סוס או גמל: (*ואל) זאטוטי בני ישראל. וקשה אמאי לא כתבו לו וישלח את אצילי בני ישראל כדכתיב בסמוך והוי לשון גדולה ויש לומר לפי שלא רצו לשקר ולכך כתבו לו זאטוטי במקום נערי ובמקום אצילי דמשמע לשון גדולה כמו זוטו של ים (ב"מ דף כה:) ומשמע נמי לשון השפלה כדאמרינן התם* האומר לצולה חרבי (ישעיה מד) זו בבל שהוא זוטו של עולם פי' עומקו ותחתיתו ושפלה מכל ארצות כדאמרינן נמי התם (שבת דף קיג:) הלכך נקרא שמה בבל שכל מתי מבול ננערו שם (זבחים דף קיג:): [נ"ל וישלח את] [במדרש]

אין

רבינו חננאל

עברית . ועברית שכתבו תרגום וכתב עברי אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו אשורית . על עור ובדיו ופרק רבה מפתני' דקתני דהתבונן בכל לשון בגופן שלנו*) . כלומר בצורות האותיות שלנו ובלשון אחר זולתי לשה"ק . לפיכך מטמאין את הידים . שהאותיות בכתב אשורי הן . ומתני' השנויה במסכת ידים בגופן של שאר לשונות שבאומות לפיכך אין מטמאין [את הידים] . והאי פלוגתא דרבה איפרכא וסוגיא דשמעתא בפלוגתא דרב אשי סלקא: (את הידים) ואקשינן אי הכי מאי אירא עברית שכתבו תרגום אפי' עברית שכתבו עברית בגופן של שאר לשונות לא . דקתני עד שיכתבנו אשורית על העור בדיו ופרקינן לעולם ב' המשניות בגופן שלנו . ומשנה השנויה בסמ' ידים לרשב"ג היא דמצריך בכל הספרים אשורית ומשום איכא יוונית לרשב"ג שהוא מתיר למה שנה עד שיכתבנו אשורית בלבד . אלא לא קשיא מתניתין בספרים ומשנה השנויה בידים בתפלין ובמזוזות . ומשנינן ודחינן ואוקמה למתני' דהתם רב אשי בשאר ספרים וזולתי ס"ת . ור' יהודה היא דתניא ספרים נכתבים בכל לשון . ורבותינו [התירו] שיכתבו יוונית כו' אבל תפלין ומזוזות דברי הכל אשורית דכתי' בהו והיו בהוייתן יהו . ותניא א"ר יהודה אף כשהתירו רבותינו יוונית לא התירו אלא בס"ת . משום מעשה דתלמי המלך שכינס ע"ב זקנים בע"ב בתים אמר להם כתבו לי תורתכם . נתן הקב"ה עצה טובה בלבם והסכימו דעתם לדעת אחת . וכתבו לו אלהים ברא בראשית . אעשה אדם בצלם ובדמות כו'

*) עי' ערוך ערך גפן

ראשי תיבות

א"כ אם כן
א"ר אמר רבי
אע"ג אף על גב
י"ל יש לומר
מ"ט מאי טעמא
נ"ל נראה לומר
פי' פירש
פ"ה פירש הקונטרס
קב"ה קדוש ברוך הוא
רשב"ג רבן שמעון בן גמליאל

מסורת הש"ס

[גי' הערוך גפן]
[מס' סופרים פ"א הלכה ח]
מכילתא פרשת בא
[נ"ל ובשאר ארצות שלשי' שנה וד' מאות שנה כך הגי' בע"ש וילקוט פ' בראשית וכן בירושלמי ועי' מ"א וכן איתא במס' סופרים פ"א]

הגהות הב"ח

(א) גמ' דתלמי המלך מאי היא דתניא מעשה: (ב) רש"י ד"ה הרגו וכו' ולא הקפיד אלא על הבהמות: (ג) תוס' ד"ה ורב אשי אמר כי תניא ההיא וכו' אמר רב אשי כדתניא אין בין וכו' ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו:

גליון הש"ס

גמ' וכתבו לו. עי' יש"ש ב"ק פ"ד סי' מ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' מ"ט דכתיב בה ככתבם וכלשונם. נ"ב נ"ל ככתבם [illegible] הפר"מ סימן [illegible] מר"ל ובספר טורי אבן יעוש"ה: ב) תוס' ד"ה ורב אשי וכו' ור' יהודה היא. נ"ב עי' מנחות דף לג ע"ב תוס' ד"ה עשאה כו' ודו"ק: